

Дячок О.О.

**Державне право
зарубіжних країн**

Загальна частина

Опорний конспект лекцій

Дніпропетровськ
2004

**Державна митна служба України
Академія митної служби України**

**ДЕРЖАВНЕ ПРАВО
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН.
ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА**

ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

**Затверджено науково-методичною радою
Академії митної служби України
Протокол № 1 від 21.09.2004 р.**

**Дніпропетровськ
2004**

УДК 342
ББК 67.400
Д 99

ДУРЖАВНЕ ПРАВО ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

Автор Дячок Олег Олександрович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри державного права та митної політики Академії митної служби України,

Рецензенти: Гмирко Валерій Петрович, кандидат юридичних наук, доцент, начальник юридичного факультету Академії митної служби України;
Талдикін Олександр Васильович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ України,

Редактори: Дерв'янка Т.П., Олексієнко Н.М., Алексєєва Т.А., Масюк Н.Г.
Комп'ютерний набір Дячок О.О.

Підписано до друку 15.11.04. Формат 60x84 1/16. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 4,50 Облік.-вид. арк. 4,00. Тираж 100 прим.
Замовлення № 868

Дніпропетровськ: Академія митної служби України (свідectво про видавничу діяльність ДК № 10 від 24.02.2000 р.).
49044, м. Дніпропетровськ, вул. Рогальова 8.

© Дячок О.О., 2004

© Академія митної служби України, 2004

Вступ

Державне право зарубіжних країн є однією з фундаментальних дисциплін, яка вивчається у всіх вищих юридичних закладах і на юридичних факультетах. Її студювання має розширити знання про конституцію, державу, галузь конституційного (державного) права, конституційно-правовий статус особи, набуті в процесі вивчення дисциплін “Теорія держави і права” та “Конституційне право України”. Ознайомлення з державно-правовими інститутами зарубіжних країн, особливостями функціонування державного механізму допоможе краще зрозуміти проблеми, які доводиться вирішувати Україні на шляху будівництва демократичної, соціальної, правової держави, утвердження громадянського суспільства, побачити можливі шляхи вдосконалення вітчизняної конституційної моделі.

Сприйняття й засвоєння навчального матеріалу завжди відбувається краще, якщо задіяні різні типи пам'яті. Особливістю ж візуального сприйняття є те, що пам'ять значно краще, ніж текст, зберігає образи, картини, зокрема графічні матеріали.

Окрім того, схеми й таблиці дають можливість побачити логічні зв'язки між елементами системи, яка вивчається, спільне чи відмінне між об'єктами, що порівнюються.

Безперечно, жоден опорний конспект не замінить роботи з підручником, фаховою літературою, нормативно-правовою базою. Але він може допомогти в закріпленні та систематизації вивченого матеріалу, його повторенні, підготовці до семінарських занять, контрольних робіт, складання заліку.

Автор свідомо відмовився від посилань в опорних конспектах на статті конституцій чи конституційно-правових актів конкретних держав. По-перше, нормативно-правова база є динамічною, зокрема вносяться зміни чи поправки до основних законів, приймаються нові конституції. По-друге (і це головне), курсанти і слухачі мають обов'язково працювати з текстами конституцій, законів та інших нормативно-правових актів.

Комп'ютерний набір та верстка навчально-методичного посібника здійснені автором. Певна відмінність у стилі виконання окремих схем та таблиць спрямована на краще їх запам'ятовування.

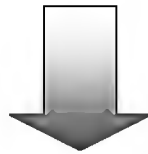
Схеми і таблиці, складені автором за підручниками і посібниками з дисциплін “Державне право зарубіжних країн” і “Конституційне право України” та фаховими конституційно-правовими дослідженнями, були апробовані впродовж п'яти років викладання.

Запропоновані схеми і таблиці не охоплюють всі питання навчального курсу і мають дидактичний характер. Позначення у схемі (три крапки у прямокутнику) означає, що наведений перелік елементів неповний. Позначення (прямокутник, виконаний пунктиром) означає, що даний елемент не є загальним, а притаманний державному праву лише окремих країн. Дефініції виділені прямокутником з чорною заливкою зліва ().

Державне (конституційне) право – це система правових норм конкретної держави, яка встановлює та регулює основи взаємовідносин людини, суспільства та держави, політичні й економічні основи суспільного ладу, основи територіального устрою держави, організацію, компетенцію та діяльність системи органів державної влади та системи органів місцевого самоврядування.

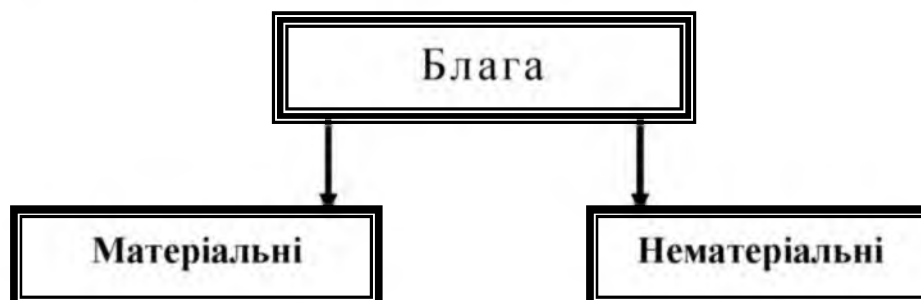
Державне (конституційне) право – це система правових норм конкретної держави, які регулюють державно-політичні відносини владарювання.

Об'єкти державно-правових відносин – це певні дії, особи, соціальні або державні блага, які безпосередньо задовольняють інтереси і потреби суб'єктів даних відносин і з приводу яких вони вступають у ці відносини, здійснюючи свої суб'єктивні права та обов'язки.

Об'єкти державно-правових відносин

- Законодавча діяльність представницьких органів влади.
- Установча діяльність представницьких органів влади.
- Контрольна діяльність представницьких органів влади.
- Правотворча діяльність уряду.
- Вибори представницьких органів держави.
- Референдум.
- Порядок здійснення прав і свобод особи.
- Нагляд і контроль за місцевими органами влади та управління.

Державно-правові (конституційно-правові) відносини – це група суспільних відносин, які складаються в процесі здійснення державної влади і регулюються нормами державного права.

Схема 1. Групування державно-правових відносин

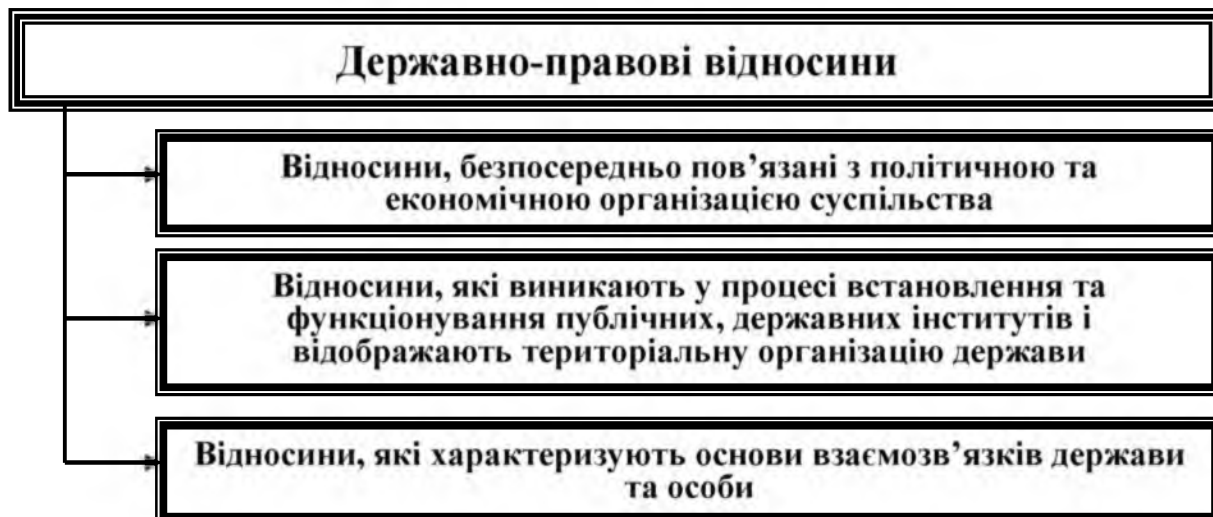
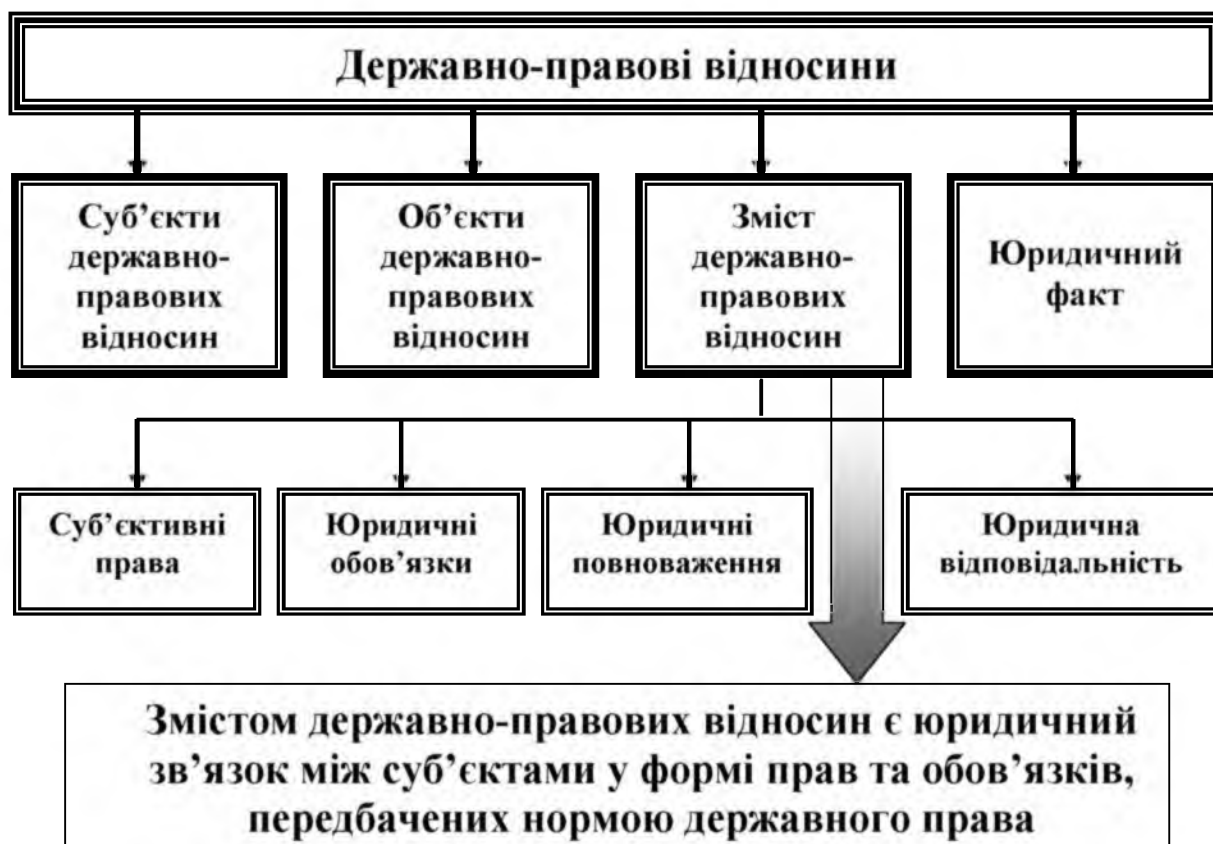

Схема 2. Склад державно-правових відносин

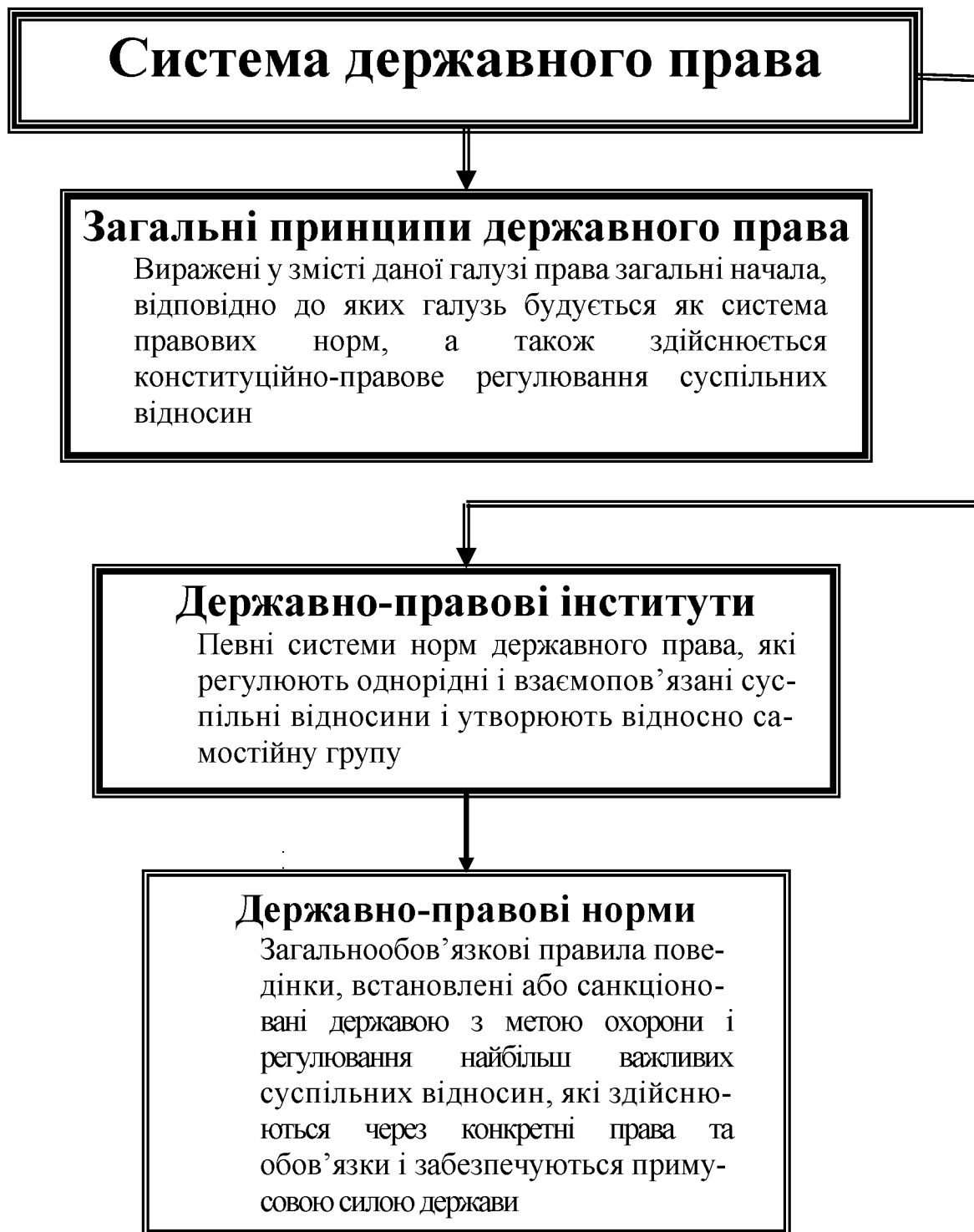
Таблиця 1. Характеристика державно-правових відносин

Загальні риси	Специфічні риси
<ol style="list-style-type: none"> 1. Різновид суспільних відносин 2. Ідеологічні відносини 3. Виникають на основі норм права 4. Вольові відносини 5. Мають двосторонній характер 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відрізняються своїм змістом: <i>це – найважливіші суспільні відносини, які виникають у сфері здійснення державної влади</i> 2. Різновид політико-правових відносин 3. Мають в основному імперативний характер 4. Мають особливе коло суб'єктів 5. Мають особливий механізм реалізації прав та обов'язків 6. Виникають і реалізуються у сфері державної діяльності

Схема 3. Класифікація державно-правових відносин

Схема 4. Система державного права зарубіжних країн

*Схема 5. Загальні принципи
державного права зарубіжних країн*

Схема 6. Класифікація державно-правових інститутів

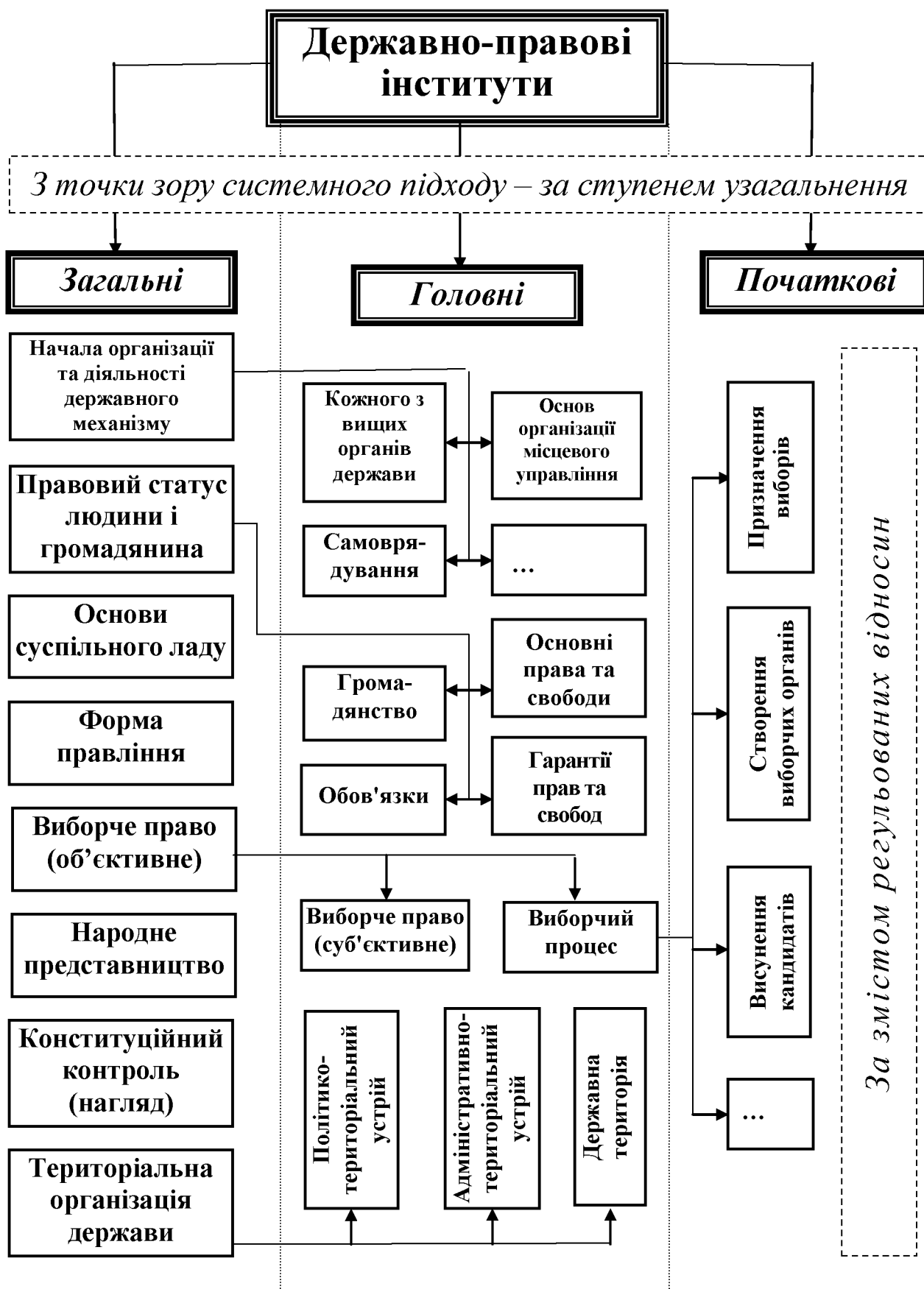
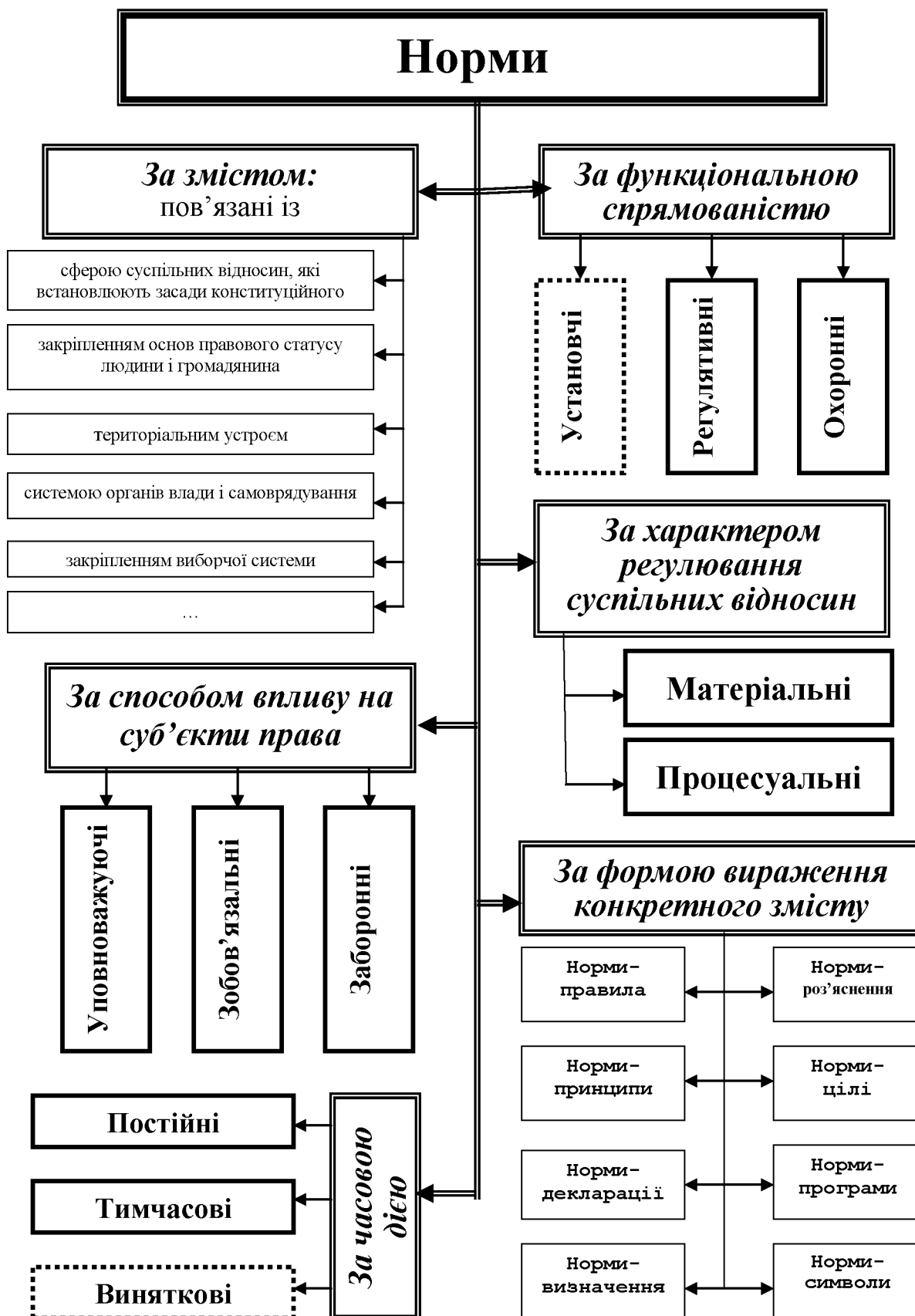

Схема 7. Класифікація норм державного права

Таблиця 2. Особливості державно-правових норм

1 Регулюють найбільш широкі й істотні суспільні відносини, пов'язані з конституційним устроєм

2 Вища юридична сила

3 Зовнішня форма виражається в статтях конституції та інших джерел державного права

4 Особливий порядок прийняття, зміни і скасування

5 В багатьох нормах відсутній зв'язок між конкретними правами та обов'язками

6 Переважання імперативного характеру регулювання

7 Велика питома вага норм загального характеру, що передбачають видання на їх основі інших норм, які їх роз'яснюють, конкретизують і розвивають

8 Більша, ніж в інших галузях питома вага норм-принципів, норм-цілей тощо

9 Багато норм мають 2-елементну та 1-елементну структуру

Суб'єкт державного права – це встановлений державно-правовими нормами адресат (носій), який може мати юридичні права і нести відповідні обов'язки.

Суб'єкт державно-правових відносин – це володар державно-правової правоздатності, який реалізує її безпосередньо в даних відносинах.

Схема 8. Класифікація суб'єктів державно-правових відносин

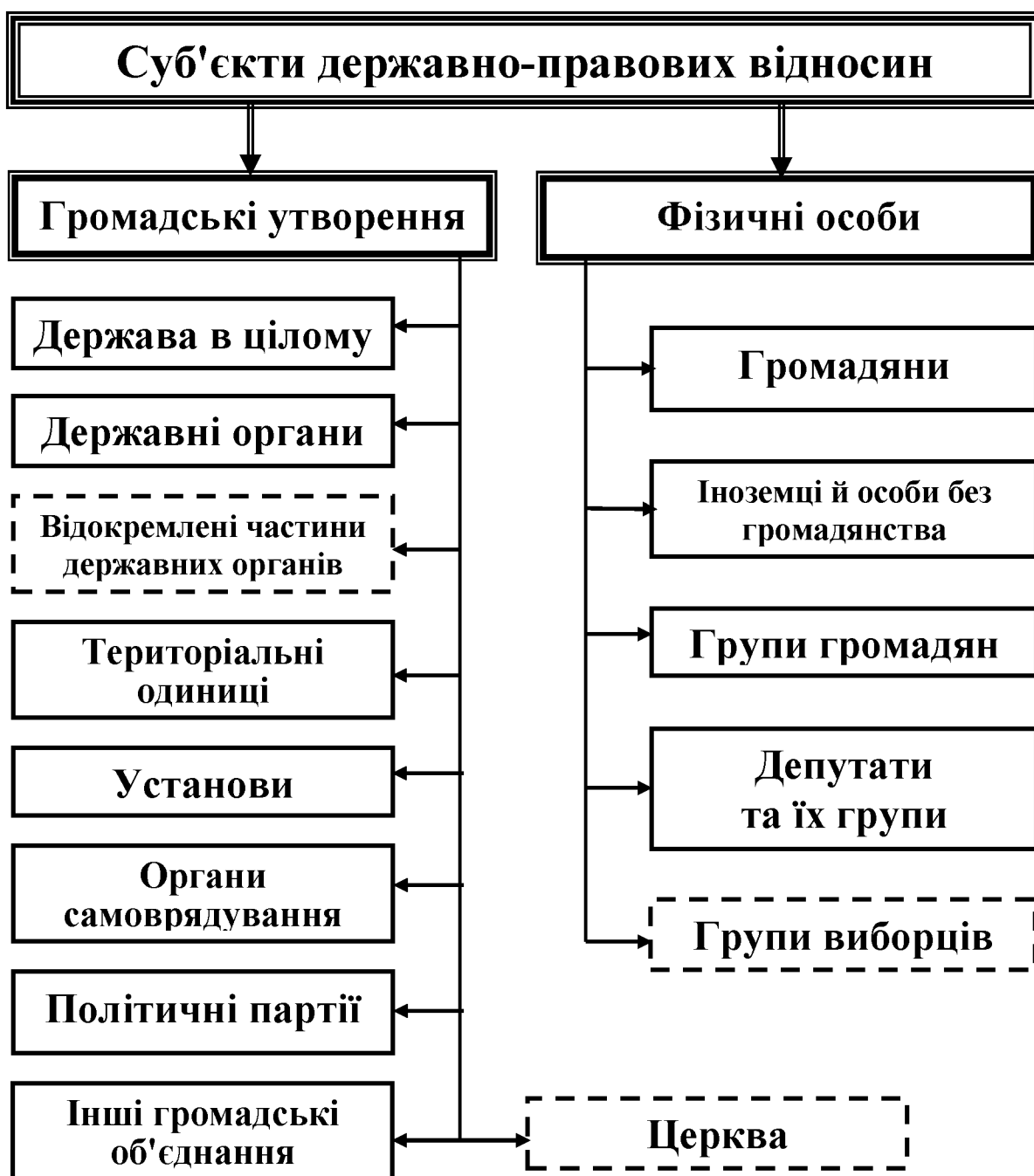

Схема 9. Класифікація джерел державного права

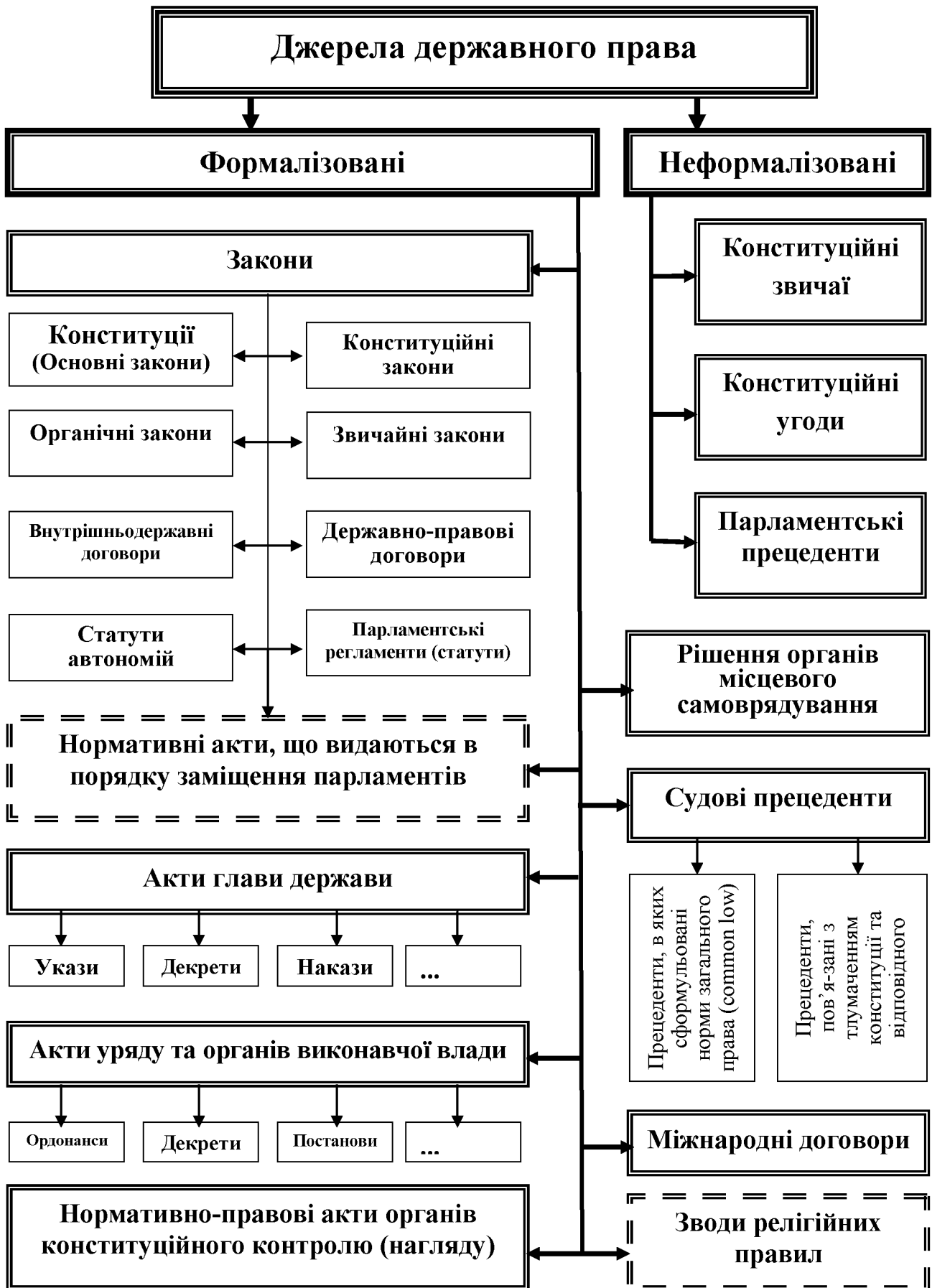
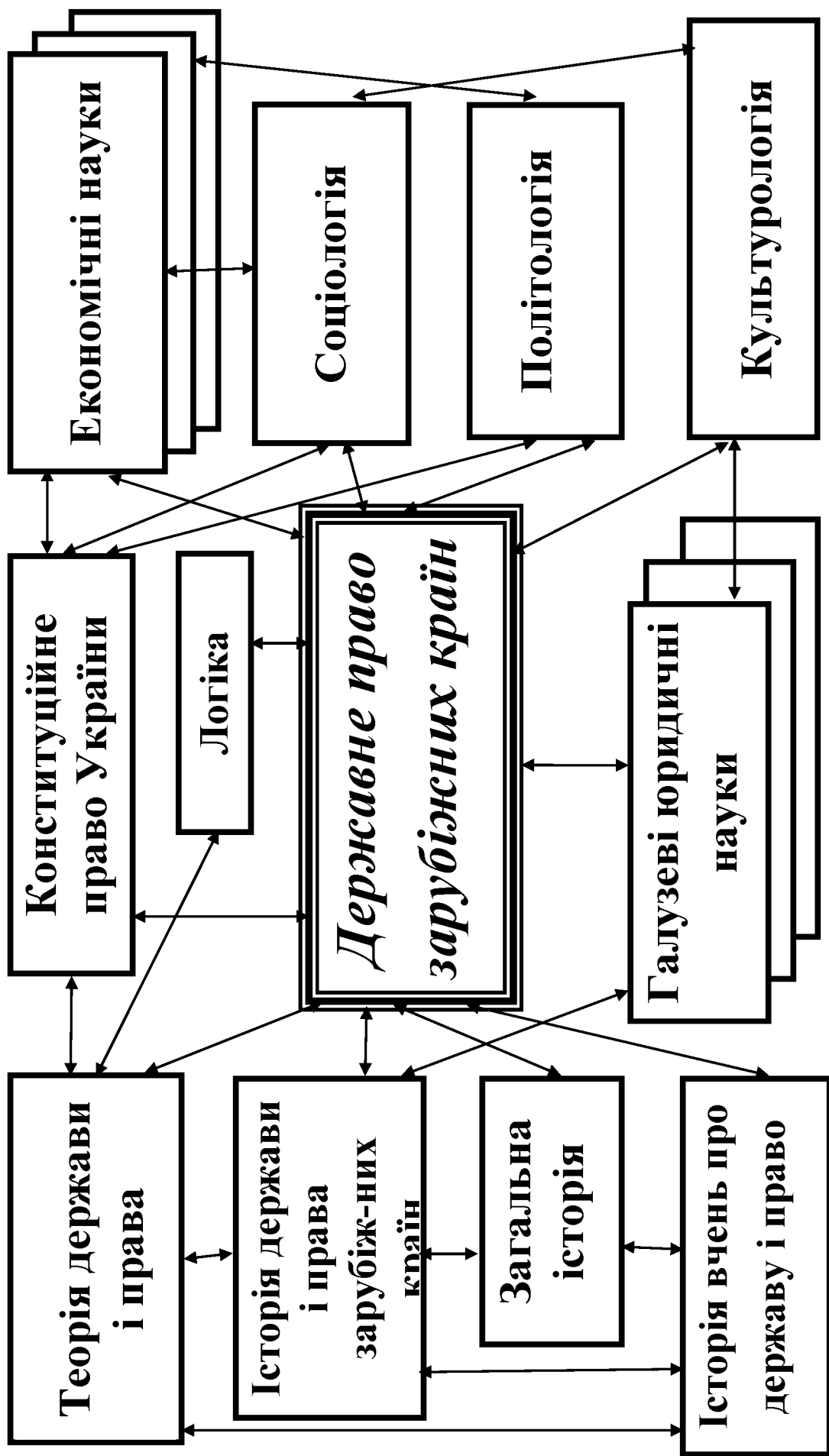
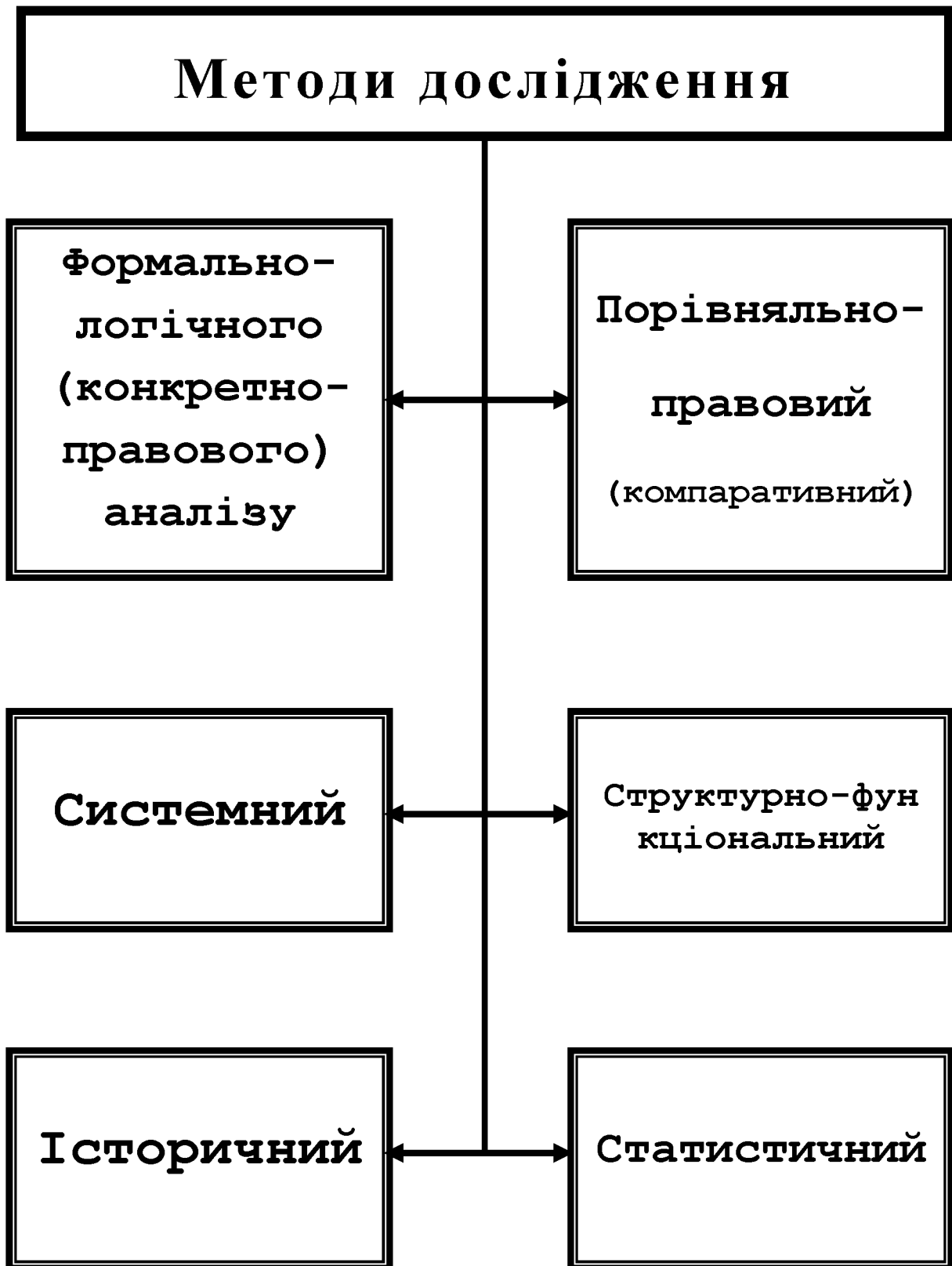

Схема 10. Державне право зарубіжних країн в системі інших наук

**Схема 11. Методи дослідження
науки державного права**

Конституційний лад – це устрій держави і суспільства, закріплений конституційно-правовими нормами.

Основи конституційного ладу – це ключові конституційно-правові принципи, які визначають і закріплюють найважливіші основи правового статусу суб'єктів конституційно-правових відносин.

Таблиця 3. Риси основ конституційного ладу

1	Основоположність, фундаментальність (узагальнююче значення для розвитку соціальних процесів)
3	Політико-правовий характер
3	Нормативність і загальнообов'язковість
1	Юридичне верховенство стосовно інших положень конституції, всіх нормативно-правових актів держави
3	Визначенність і категоричність
3	Стислість і концентрованність положень
1	Постійність дії
3	Загальноприйнятність і свобода від ідеологічних настанов
3	Цілісність
10	Стійкість і особливий порядок зміни

Конституціоналізм – це теорія конституції та практика конституційного будівництва.

Схема 12. Структура конституціоналізму

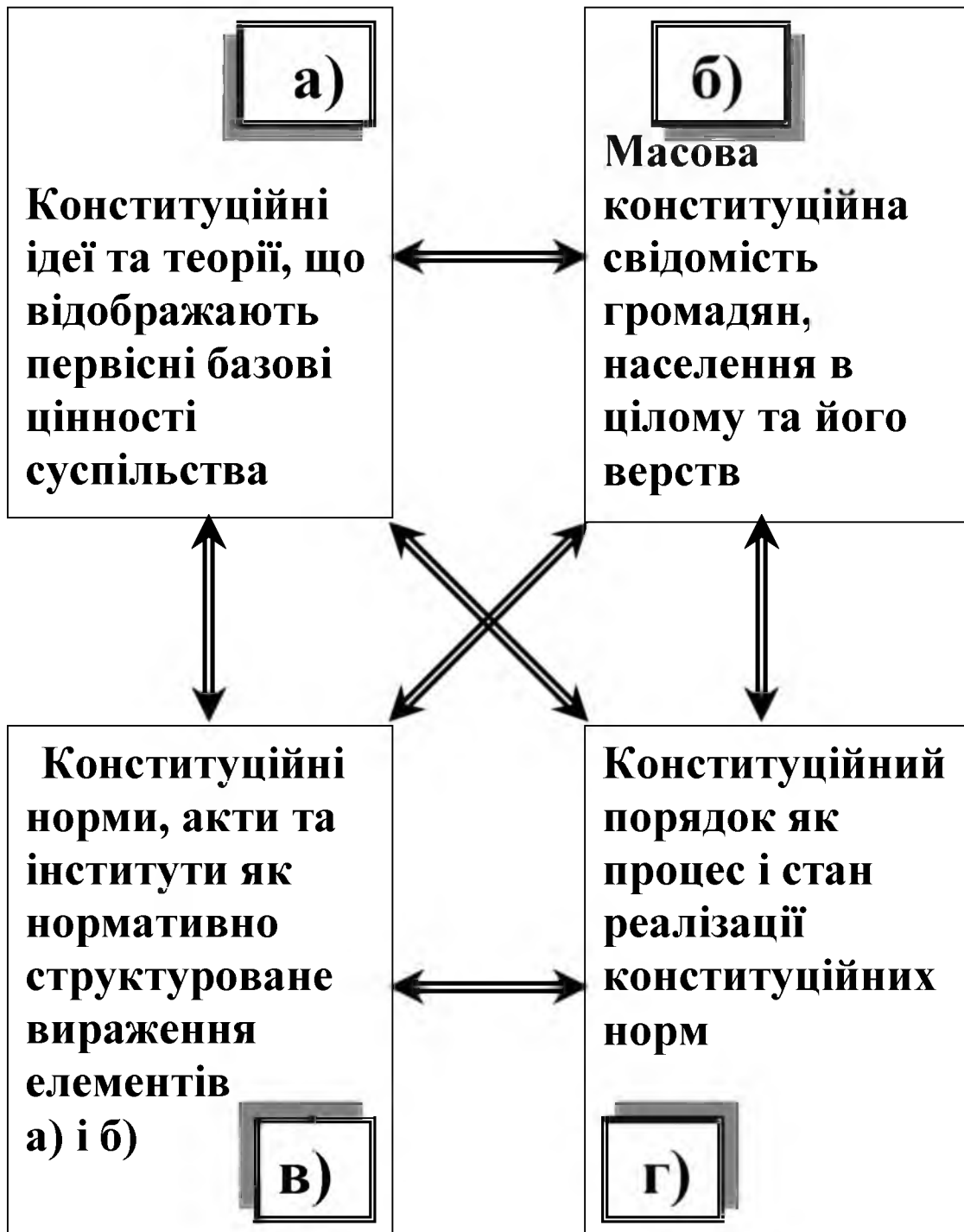

Схема 13. Поняття конституції в науці державного права

**Таблиця 4. Основні блоки проблем,
які розв'язує конституція**

1 Форма правління і принципи
конституційного устрою

2 Основи правового статусу
людини і громадянина

3 Форма державного устрою

4 Система органів державної влади
та місцевого самоврядування

5 Створення політико-правових
умов формування структур
громадянського суспільства

Таблиця 5. Теорії походження конституції

Договірна (суспільного договору)

Всі члени суспільства укладають договір, втілений у конституції, про принципові засади заснування даного суспільства та правила його функціонування

Природно-правова

Конституція – прояв волі народу, його суверенітету. У нормах конституції втілений багатовіковий досвід народу та його традиції

Теологічна

Конституція – зібрання божественних приписів народові про правила життя. Відповідно, в конституції втілюються ідеї вищої справедливості й розуму

Етатистська

Конституція – вияв волі державної влади, яка сама визначає, що повинен містити основний закон і закріплює в ньому межі своїх повноважень

Марксистсько-ленінська

Конституція виражає волю лише економічно панівного класу, має класовий характер

Функції конституції – це основні напрямки впливу на суспільні відносини.

**Схема 14. Класифікація функцій конституції
(1-й варіант)**

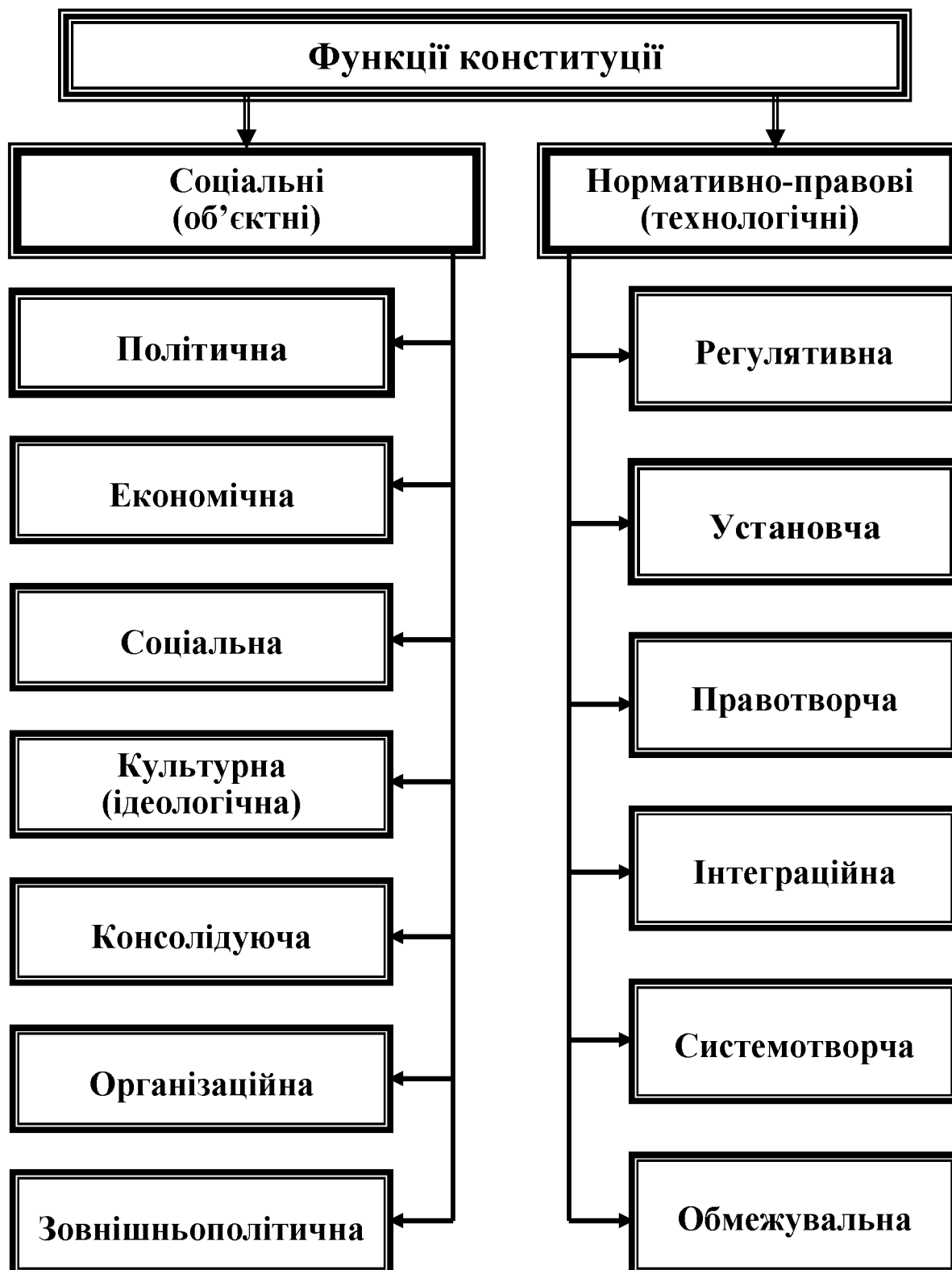

Схема 15. Класифікація функцій конституції (2-й варіант)

Таблиця 6. Характерні риси конституції як нормативно-правового акта

1	Особлива назва
2	Особливий порядок розробки
3	Особливий порядок прийняття
4	Особливий порядок введення в дію
5	Особливий порядок внесення змін і доповнень
6	Особливе коло законодавчо регламентованих суспільних відносин
7	Вища юридична сила

Конституція – це єдиний правовий акт або кілька актів з особливими юридичними властивостями, через посередництво якого / яких народ, виражаючи свою суверенну волю, встановлює основні принципи устрою суспільства і держави, визначає структуру державної влади, механізм її здійснення, основи правового статусу особи, територіальний устрій держави.

Схема 16. Класифікація конституцій

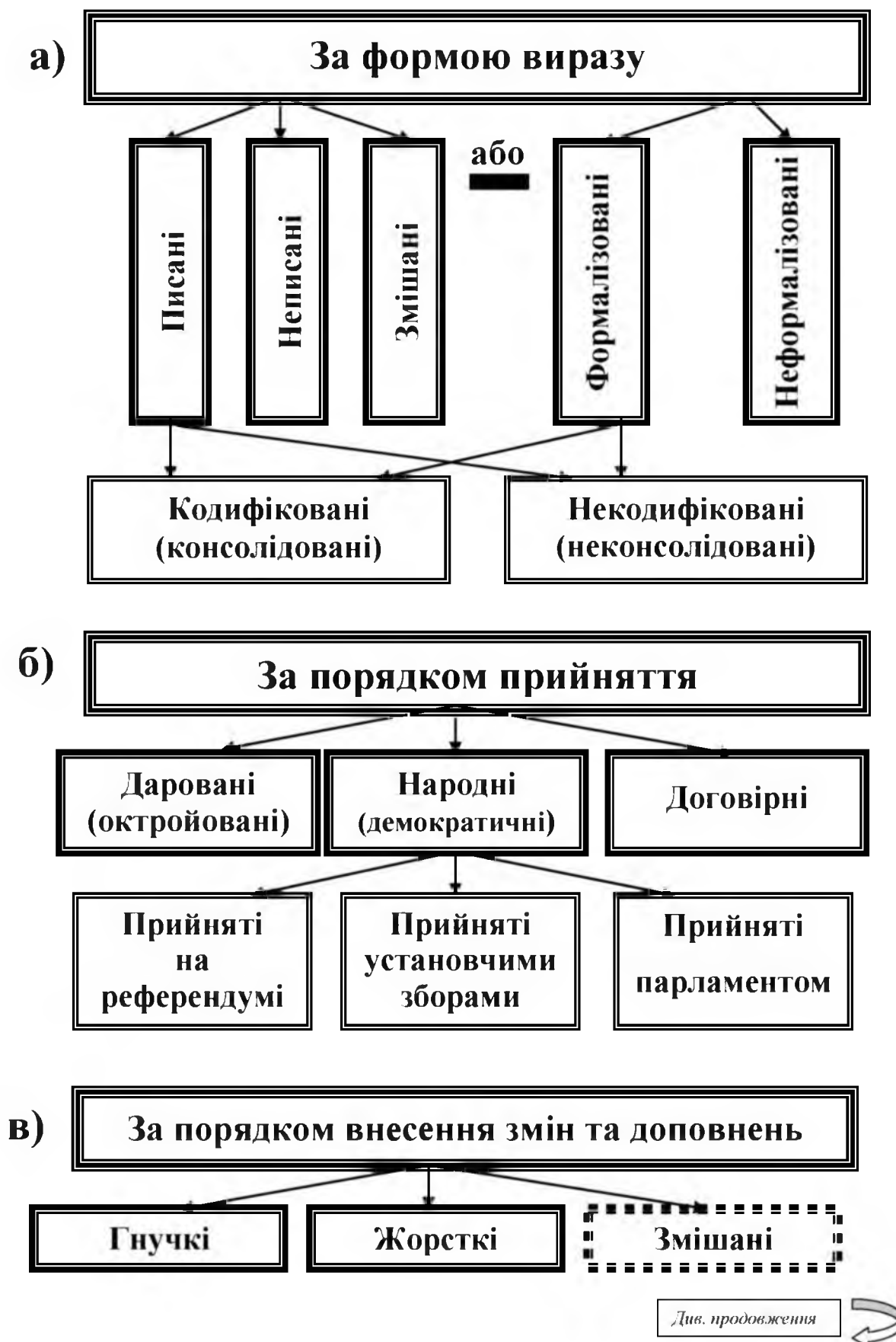

Схема 16. Класифікація конституцій (продовження)

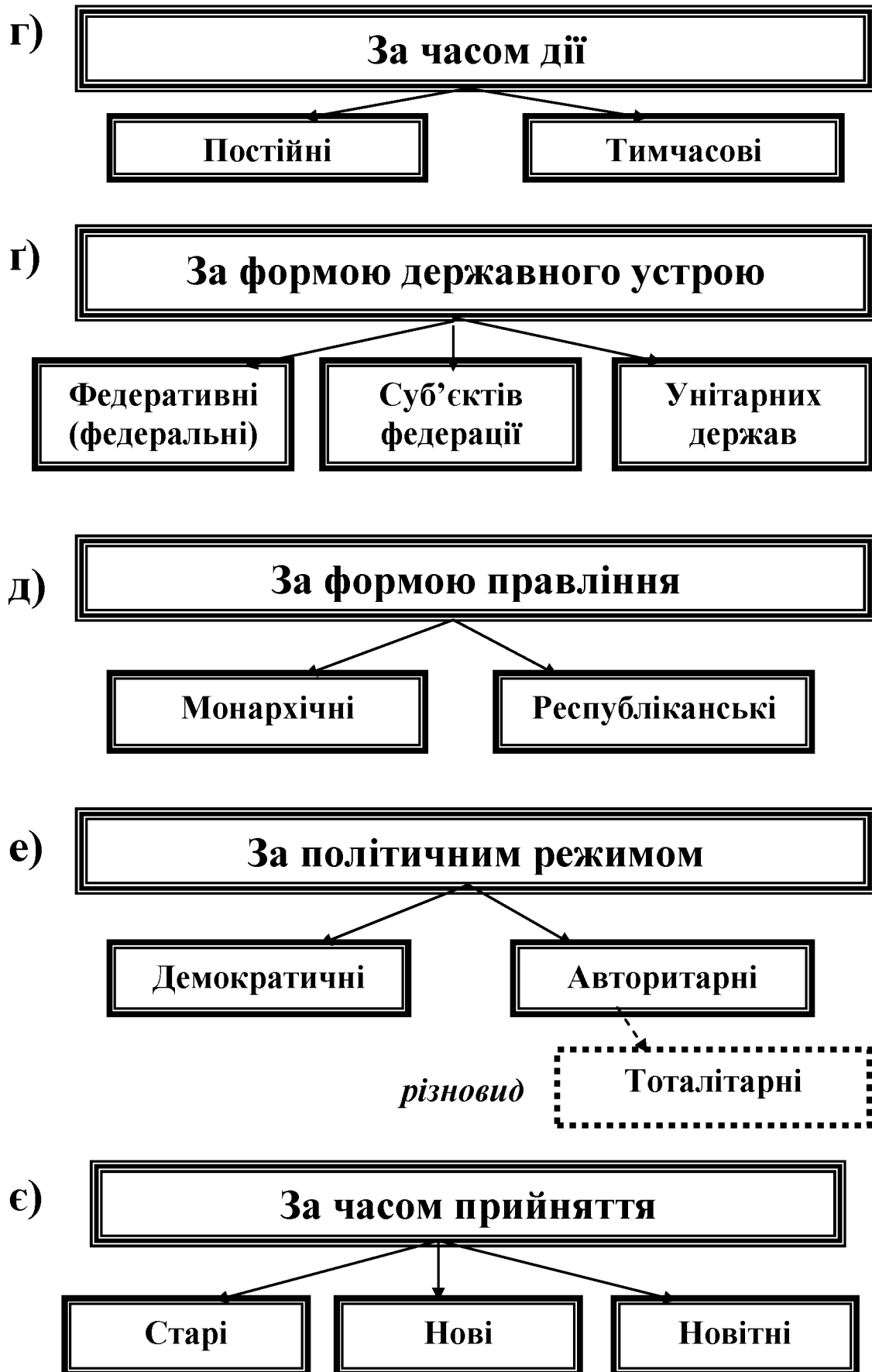
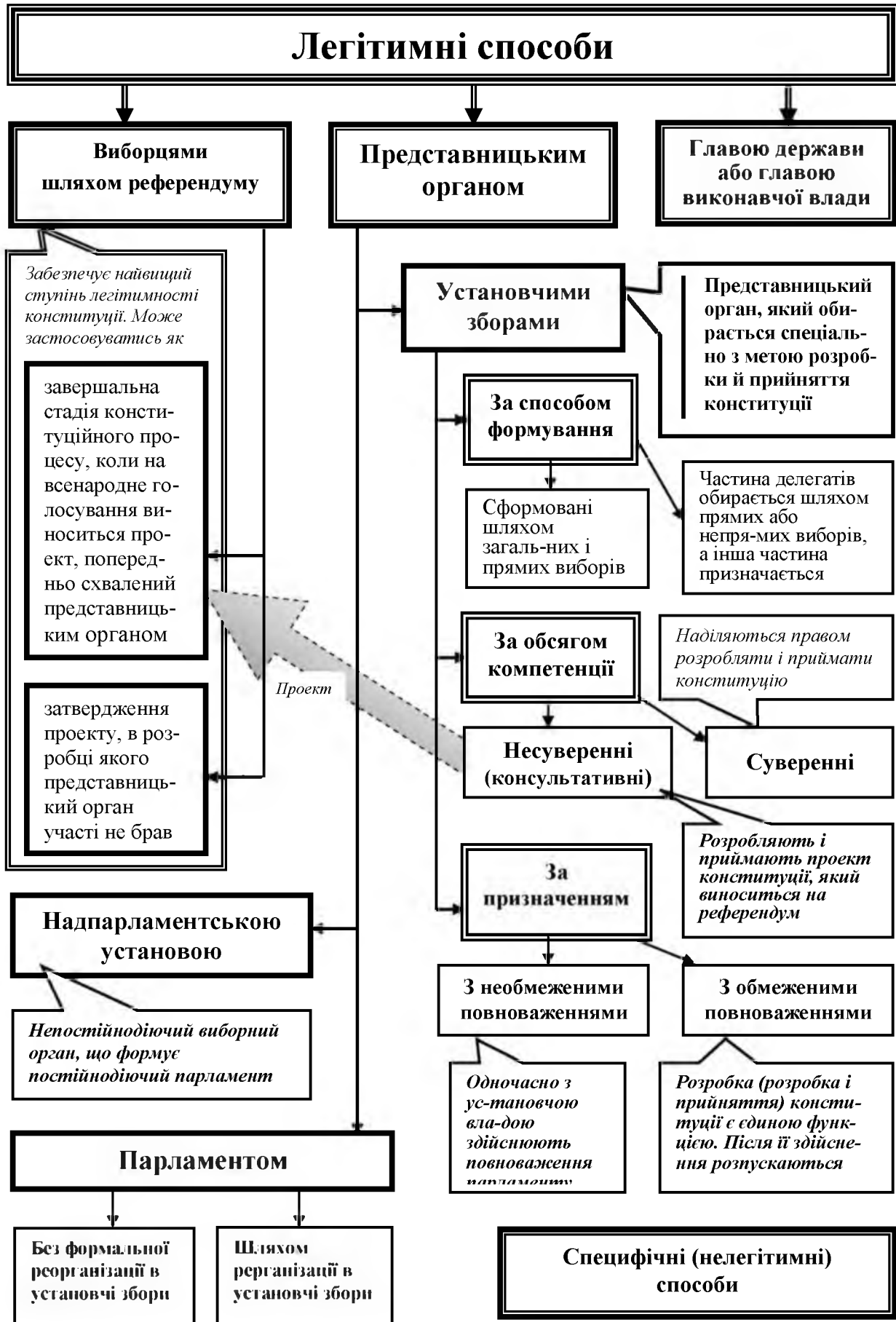

Схема 17. Способи прийняття конституції

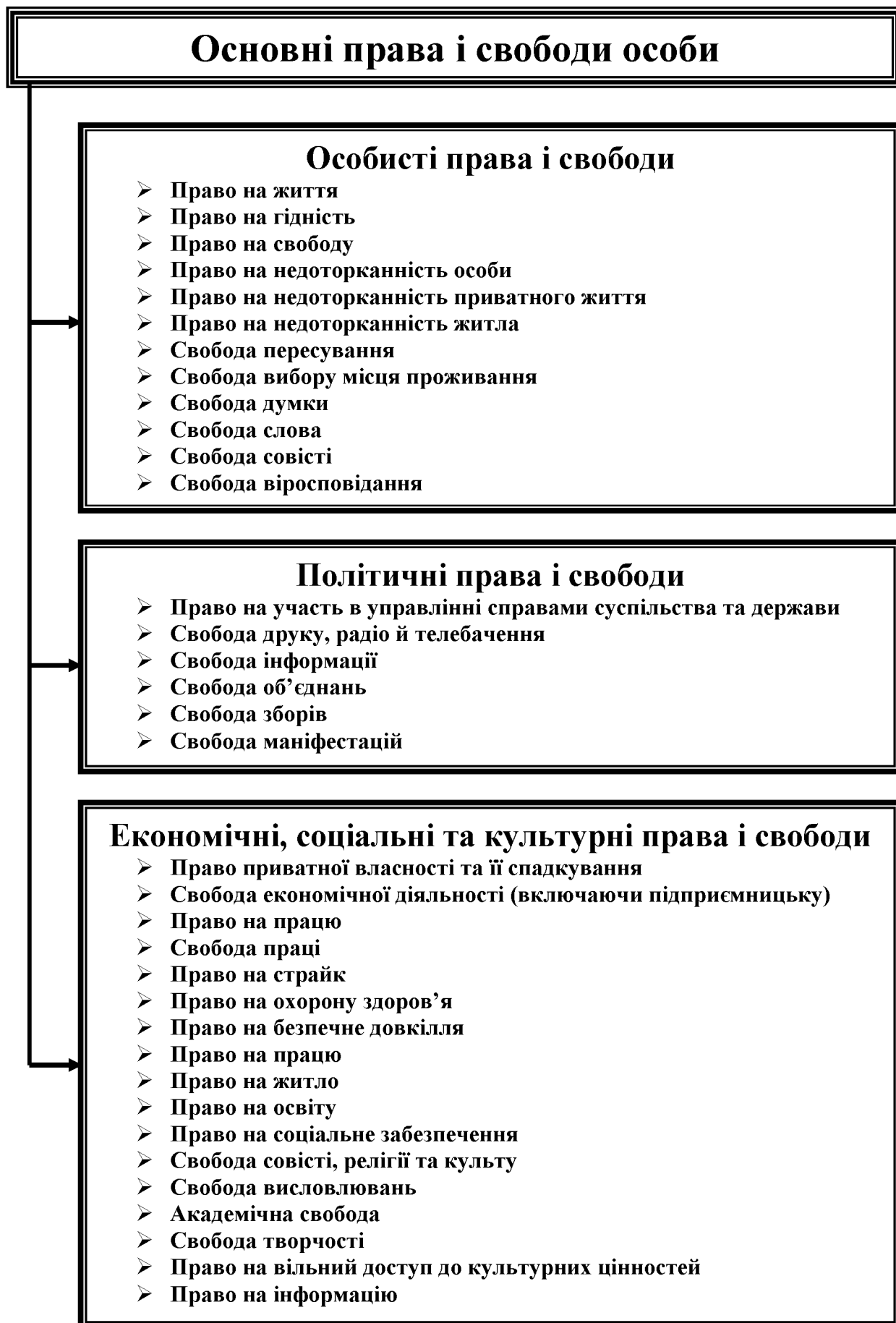

Правовий статус особи – це юридично закріплене становище особи в державі та суспільстві.

Схема 18. Види правового статусу особи

Схема 19. Класифікація основних прав і свобод особи

Громадянство – стійкий правовий зв'язок особи з державою, який породжує взаємні права та обов'язки згідно з національним та міжнародним правом.

Схема 20. Способи набуття громадянства

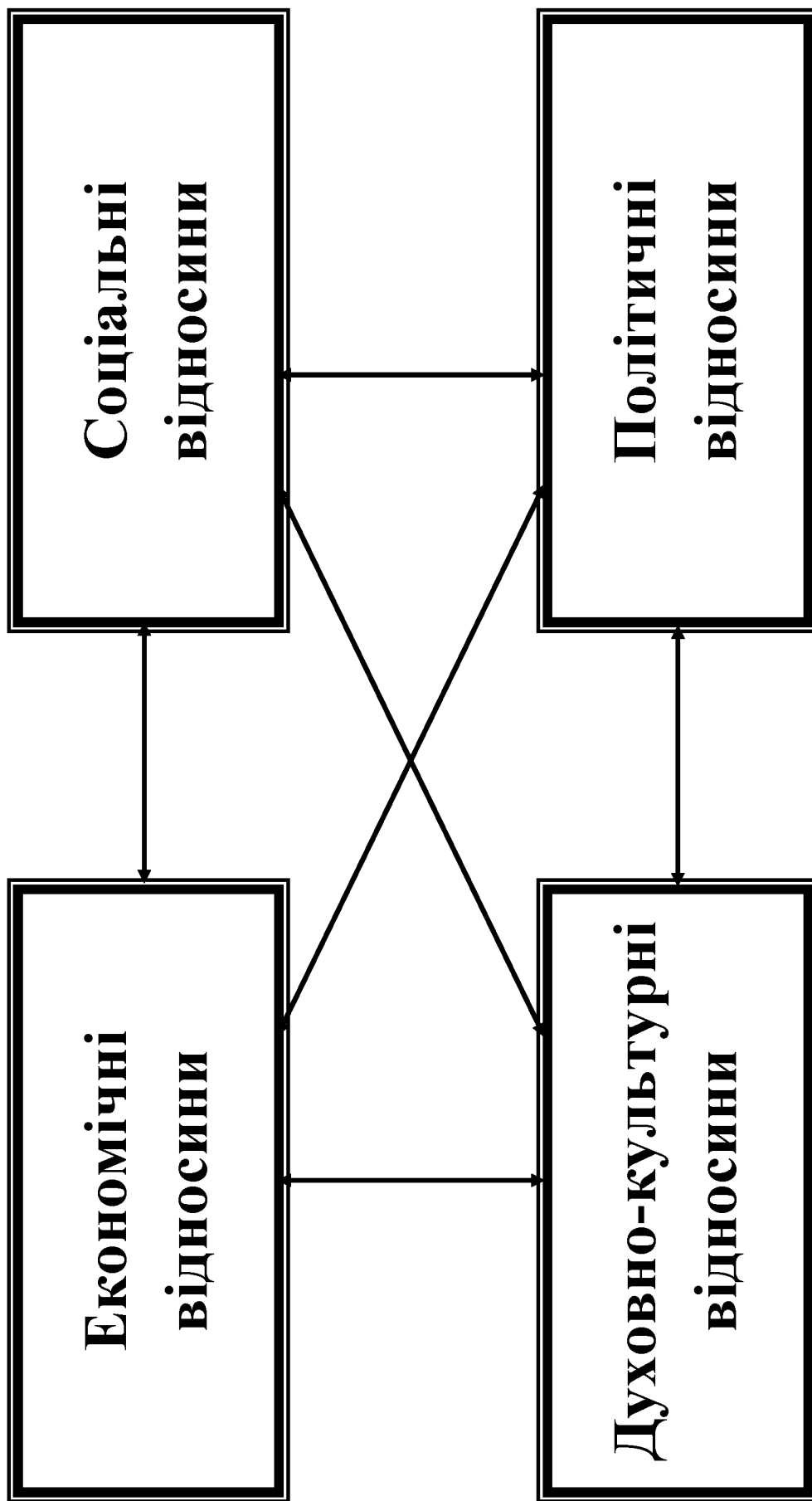

Експатріація – вихід особи з громадянства за власним бажанням.

Денатуралізація – примусове позбавлення особи громадянства, набутого в результаті натуралізації.

Денаціоналізація – примусове позбавлення громадянства особи, яка набули його за правом народження.

Схема 21. Структура суспільного ладу

Громадянське суспільство – це система суспільних відносин, де юридично самостійні індивіди (приватні фізичні особи) та організації (юридичні особи), що ними законно створюються, пов’язанні між собою обопільними економічними та іншими інтересами і мають можливість вільно діяти відповідно до цих інтересів та за своїм розсудом, не порушуючи при цьому законних інтересів інших осіб і суспільства в цілому, які покликана забезпечувати і захищати держава.

Таблиця 7. Риси громадянського суспільства

1 Свобода та ініціативність особи, які спрямовані на задоволення розумних потреб членів суспільства без шкоди його загальним інтересам; визнання невід’ємних індивідуальних прав людини і громадянського стану

2 Розвиток суспільних відносин відповідності з фундаментального принципу: людина завжди повинна розглядатися як мета і ніколи як засіб

3 Послідовний захист прав і свобод людини та громадянина, де громадянське суспільство може діяти як сила, незалежна від держави

4 Власність як основа ініціативної, творчої підприємницької діяльності

Див. продовження

Таблиця 7. Риси громадянського суспільства (продовження)

5 Духовність життя суспільства, в основі якого визнання гуманістичних та демократичних за своєю суттю загальнолюдських цінностей

6 Існування так званого “середнього класу” як соціальної бази громадянського суспільства

7 Відсутність з боку держави жорсткої регламентації приватного життя членів суспільства, існування розвинутої соціальної структури, яка гарантує задоволення різноманітних інтересів різних груп і верств населення

8 Активна участь у суспільному житті недержавних самоврядних людських спільнот; наявність суспільних рухів та організацій різноманітних видів, які намагаються підтримати своє існування й досягти своїх корпоративних цілей

9 Визнання та матеріалізація ідеї верховенства права, поділ права на публічне та приватне, де основними ознаками останнього є орієнтація на людину-власника, рівний правовий статус у цивільних відносинах інтересів державних органів, громадських структур та громадянина

Політична система – це відносини, пов’язані з функціонуванням політичної влади в суспільстві.

Влада – це такі суспільні відносини, які характеризуються здатністю і можливістю одних людей або груп (владарюючих) добиватися здійснення своєї волі іншими людьми або групами (підвладними).

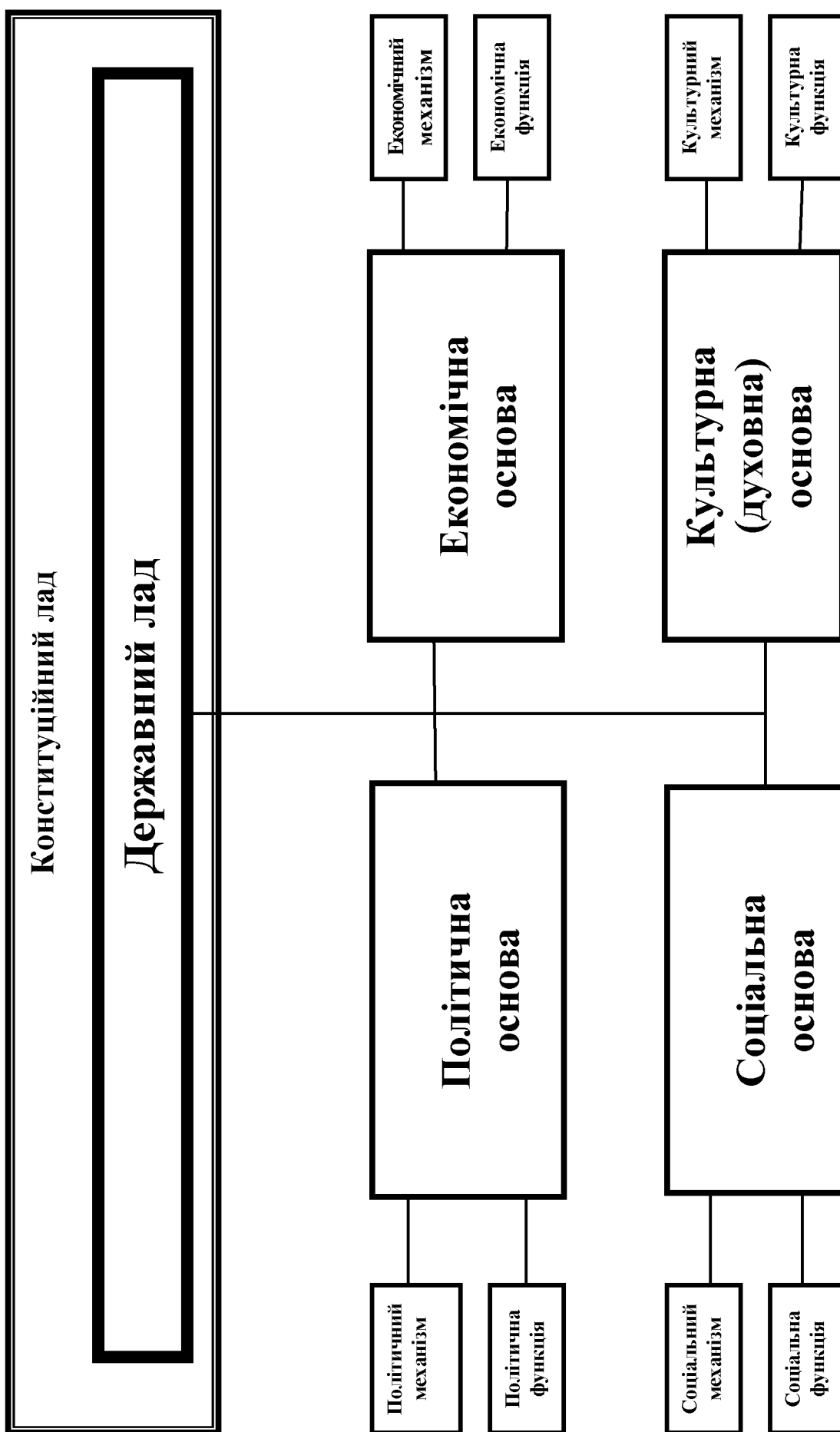
Політична влада – це влада певної групи людей (еліти) над усім суспільством, яка характеризується застосуванням у випадку непокори примусових засобів.

Держава – це організація політичної влади домінуючої частини населення у соціально неоднорідному суспільстві, яка, забезпечуючи його цілісність і безпеку, організовує задоволення загальносоціальних потреб та здійснює керівництво суспільством насамперед в інтересах цієї його частини.

Таблиця 8. Конституційні принципи державного будівництва

- Народний суверенітет
- Поділ влади
- Гуманність
- Відповідальність держави перед особою
- Демократизм
- Верховенство права
- Законність
- Політичний, економічний та ідеологічний плюралізм

Схема 22. Структура державного ладу

Політична партія – це активна і організована частина суспільства, об'єднана спільними інтересами, цілями або ідеалами, яка прагне оволодіти державною владою або впливати на її здійснення.

Умова існування: наявність суперників – інших партій.

Електорат партії – прихильники партії, які голосують за висунутих нею кандидатів на виборах до державних органів.

Соціальна база партії – це соціальні верстви або регіональні громади, до яких належить основна маса електорату партії.

Функції політичної партії – це основні напрямки її діяльності, обумовлені цілями і завданнями.

Схема 23. Функції політичної партії

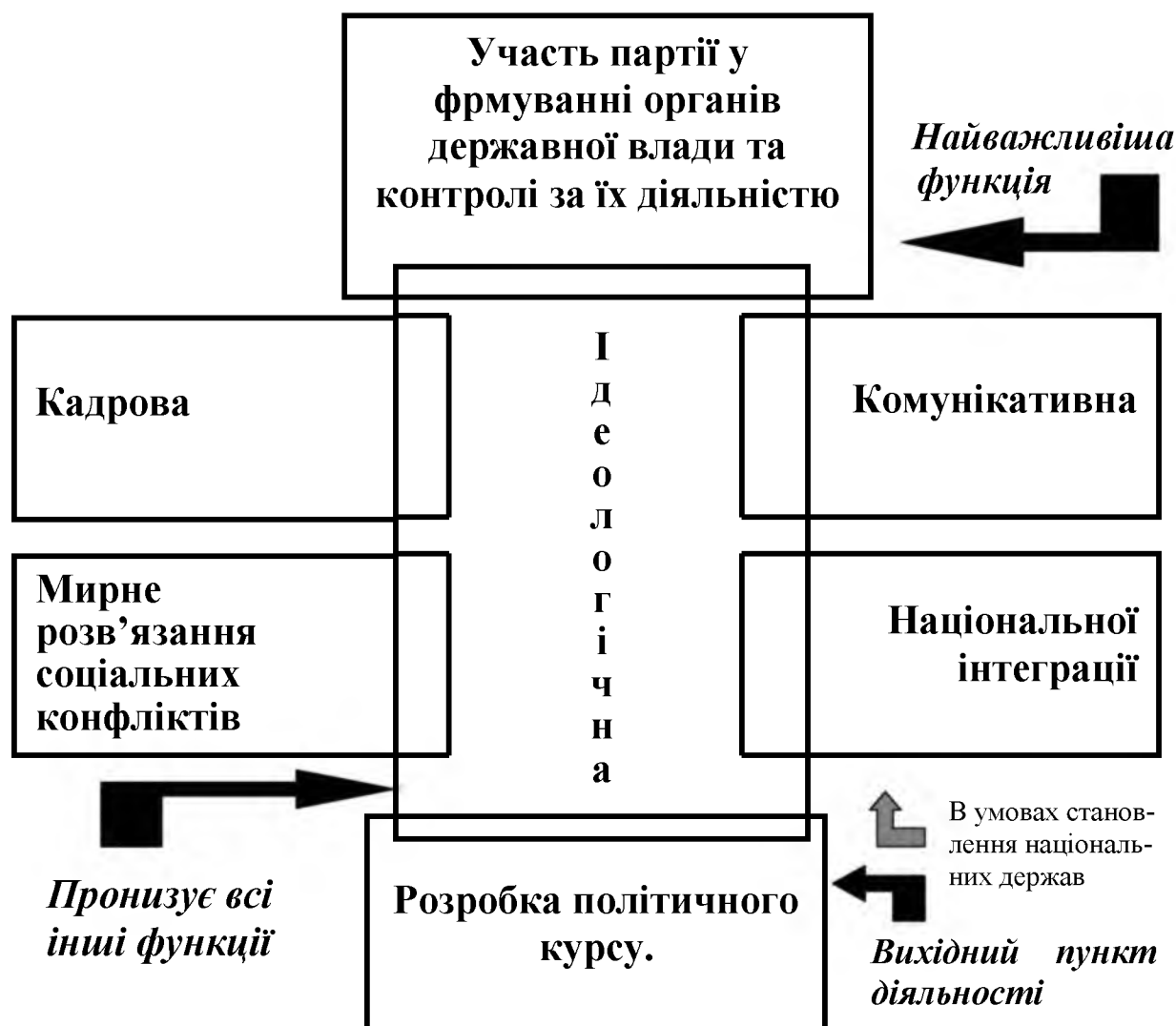
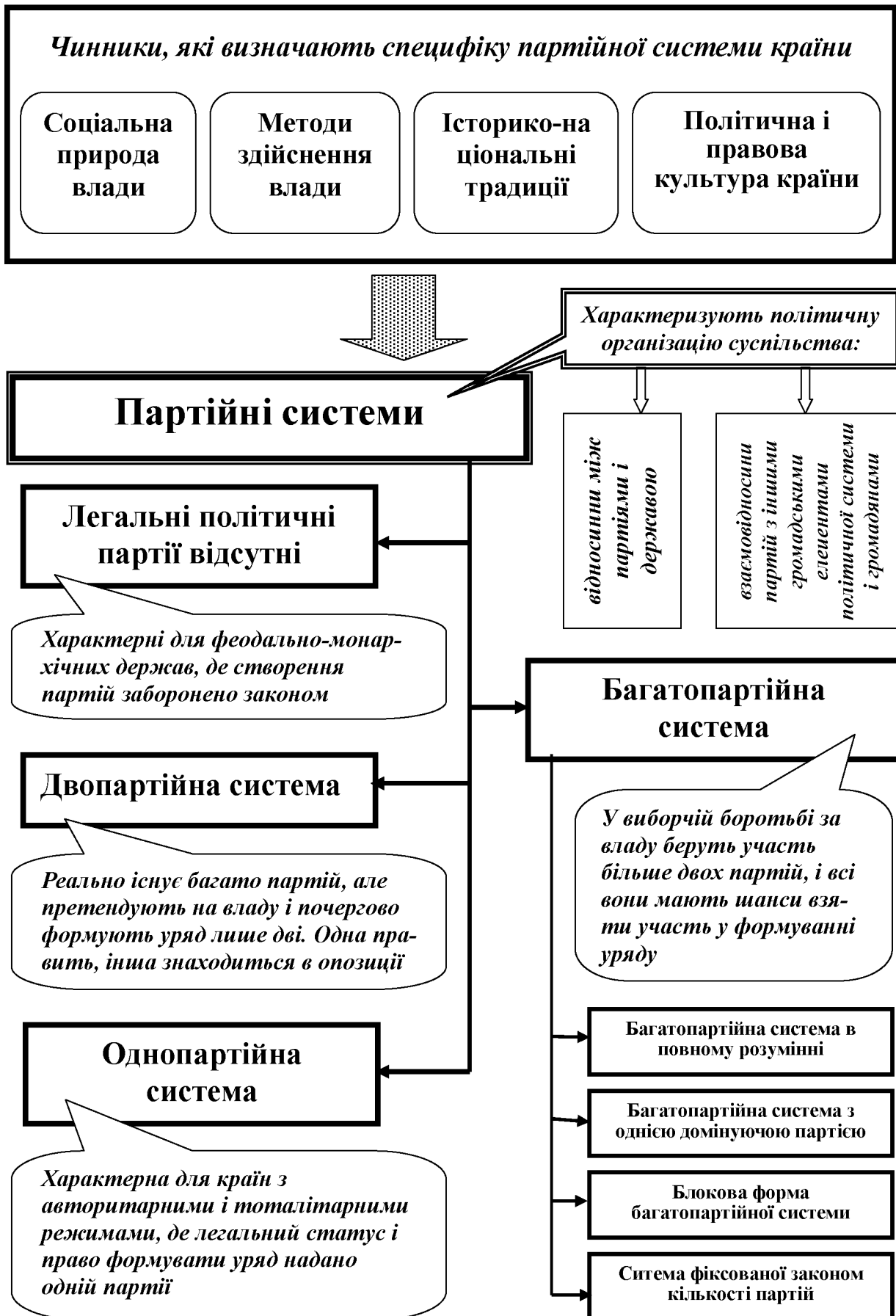

Схема 24. Інституалізація політичних партій

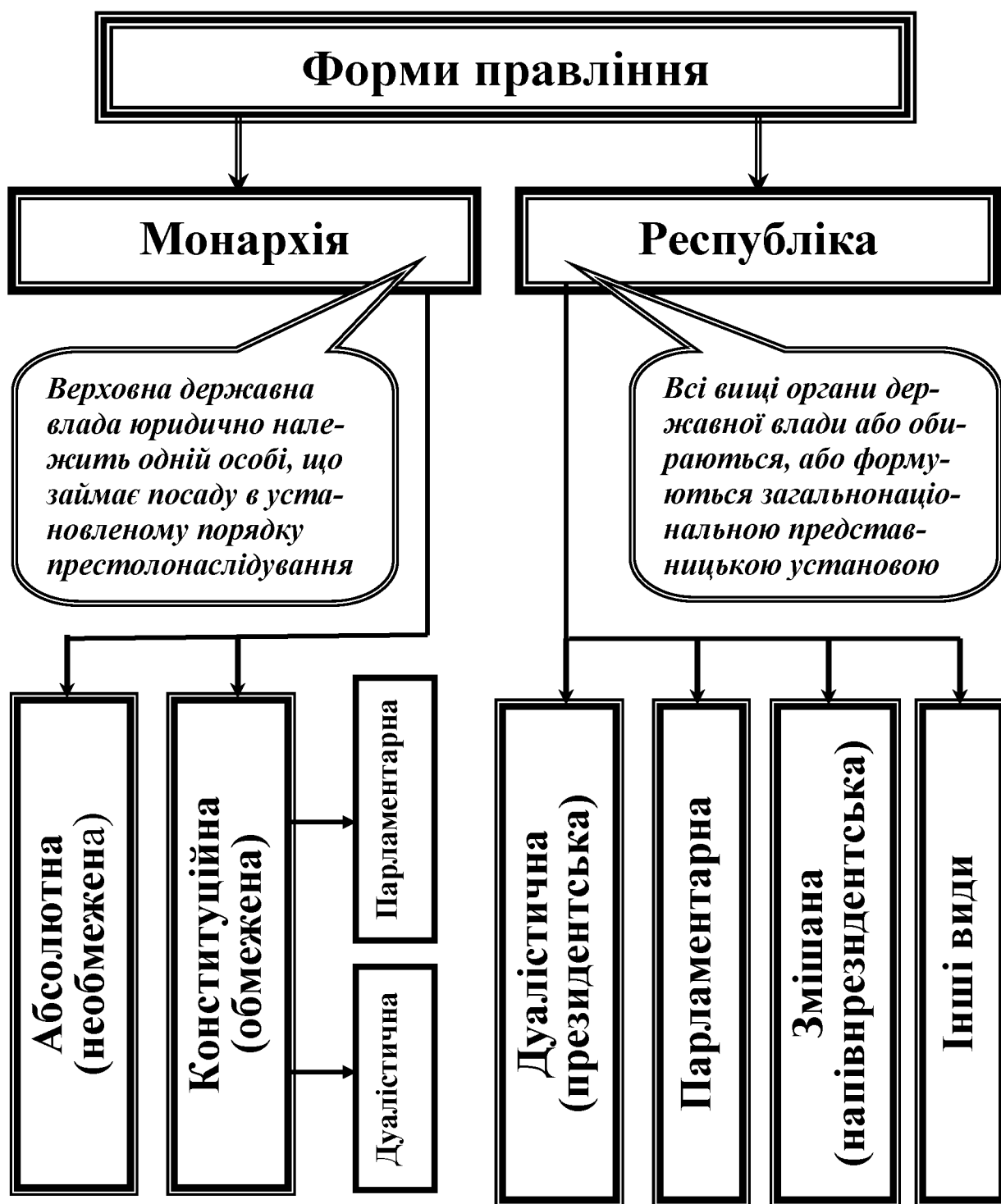

Схема 25. Партиїні системи

Форма державного правління – це спосіб організації державної влади, зумовлений принципами взаємовідносин вищих органів держави.

Схема 26. Основні форми правління

Таблиця 9. Основні ознаки абсолютної монархії

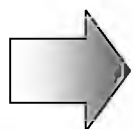
- **Вся повнота державної влади зосереджена в руках самого монарха**
- **Не існує юридичних обмежень влади монарха**
- **Відсутній поділ влади**
- **Відсутній механізм стримувань і противаг**
- **Всі піддані від початку безправні, і тільки монарх наділяє їх правами**

Таблиця 10. Основні ознаки дуалістичної монархії

- **Влада монарха обмежується конституцією та парламентом**
- **Законодавча влада належить парламентові, який обирається підданими або їх частиною**
- **Монарх має право абсолютного вето**
- **Монарх призначає членів верхньої палати парламенту**
- **Монарх має право розпуску парламенту**
- **Часто монархові належить право видання надзвичайних указів**
- **Монархові належить повнота виконавчої влади: він призначає уряд, який несе відповідальність тільки перед монархом**

Таблиця 11. Основні ознаки парламентарних форм правління

- **Здійснення повноважень глави держави (монарха або президента) і глави уряду різними особами**
- **Обмеженість владних повноважень глави держави**
- **Реальна компетенція у сфері виконавчої влади належить урядові та його главі**
- **Формування уряду парламентом за номінальної участі глави держави**
- **Політична відповідальність уряду (колективна та індивідуальна) перед парламентом**
- **Глава держави має право розпуску парламенту, яке фактично контролюється урядом**
- **Контрасигнування актів глави держави главою уряду та / або відповідним міністром**

Президент парламентарної республіки обирається не на загальних виборах, а парламентом або спеціальною комісією

Таблиця 12. Основні ознаки президентської (дуалістичної) республіки

- Будується за принципом жорсткого поділу влади
- Запроваджена збалансована система стримувань та противаг
- Президент обирається позапарламентським шляхом – загальними виборами
- Уряд формується президентом за обмеженої участі парламенту
- Повноваження глави держави й глави уряду поєднуються в особі президента
- Відсутність політичної відповідальності уряду перед парламентом
- Лише президент може відправити уряд в цілому або окремих його членів у відставку
- Відсутність у глави держави права на розпуск парламенту
- Президент має право відкладального вето, яке може бути подолане кваліфікованою більшістю голосів парламентарів
- Посадові особи виконавчої та судової гілок влади у випадку порушення закону усуваються з посад парламентом за допомогою спеціальної процедури – імпичменту
- Відсутність інституту контрасигнування
- Судова влада наглядає за конституційністю та законністю актів законодавчої та виконавчої гілок і забезпечує дотримання встановленого правопорядку

Таблиця 13. Основні ознаки змішаної республіки

- Президент обирається загальними виборами
- Президент поділяє виконавчу владу з прем'єр-міністром
- Президент незалежний від парламенту, однак він не уповноважений управляти один чи безпосередньо, тому його воля повинна передаватися і здійснюватися через уряд
- Прем'єр-міністр і уряд є незалежними від президента в тому, в чому вони залежні від парламенту: вони є суб'єктом або парламентської довіри, або недовіри (чи обох), але в будь-якому випадку урядові необхідна підтримка більшості в парламенті
- Можливі різноманітні види рівноваги, а також зміна переваги повноважень у межах виконавчої влади за суворого виконання умови, що існує “потенціал автономності” кожного її елементу

Форма державного устрою – це спосіб організації державної влади, який визначається системою взаємовідносин між державою в цілому, представленою її центральними органами, і територіальними складовими частинами через діючі там органи публічної влади

Таблиця 14. Характеристика форм державного устрою

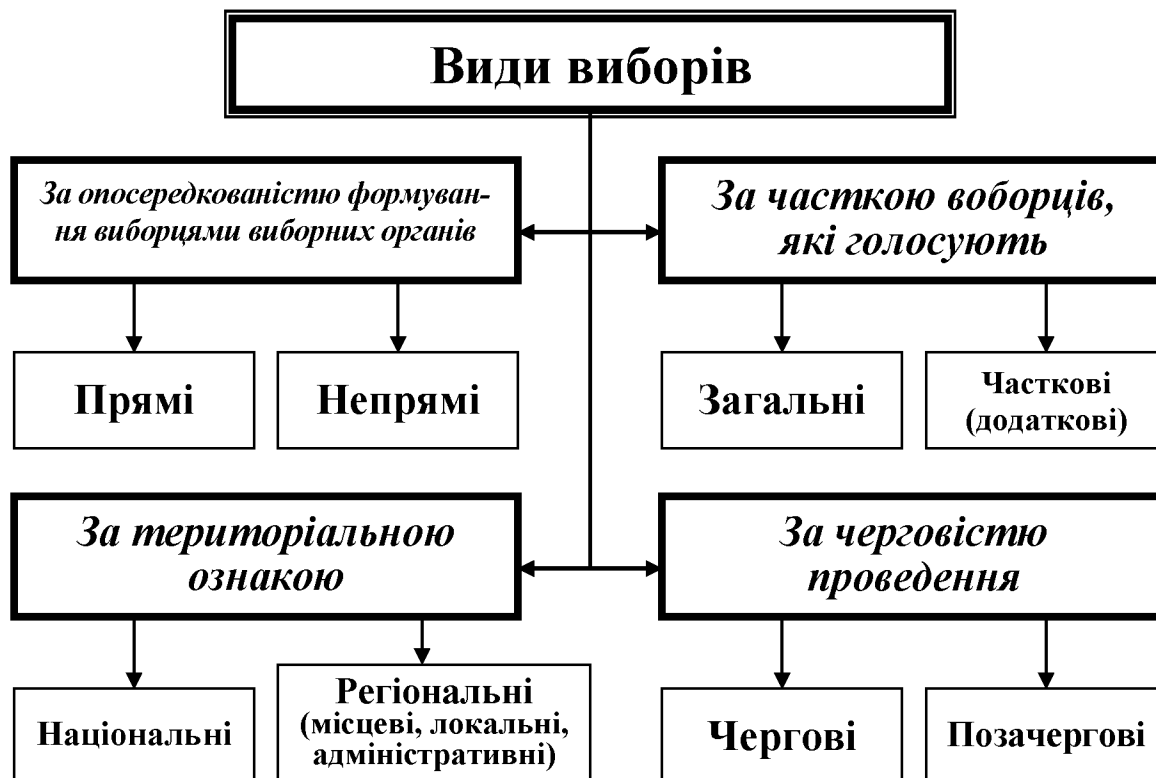
Основні ознаки форм державного устрою	
Унітарна	Федеративна
1 Єдина конституція, норми якої застосовуються на всій території держави без будь-яких винятків та обмежень	1 Територія в політико-адміністративному відношенні не є єдиним цілим
2 Єдина система вищих органів державної влади, юрисдикція яких поширюється на територію всієї держави	2 Суб'єкти, як правило, наділяються установчою владою, тобто мають право приймати власну конституцію
3 Єдине громадянство	3 Суб'єкти наділяються в межах встановленої для них компетенції правом видання законодавчих актів
4 Єдина система права	4 Суб'єкт може мати власну правову систему
5 Єдина судова система, яка здійснює правосуддя на всій території держави	5 Суб'єкт може мати власну судову систему
6 Територія поділяється на адміністративно-територіальні одиниці, які не мають політичної самостійності	6 Наявність подвійного громадянства
	7 Двопалатна (бікамеральна) структура федерального парламенту

Вибори – це процедура формування органу державної влади або місцевого самоврядування чи надання повноважень посадовій особі, яка здійснюється шляхом голосування вповноважених осіб за умови, що на кожен мандат можуть претендувати в установленому порядку не менше двох кандидатів.

Схема 27. Роль виборів в житті суспільства

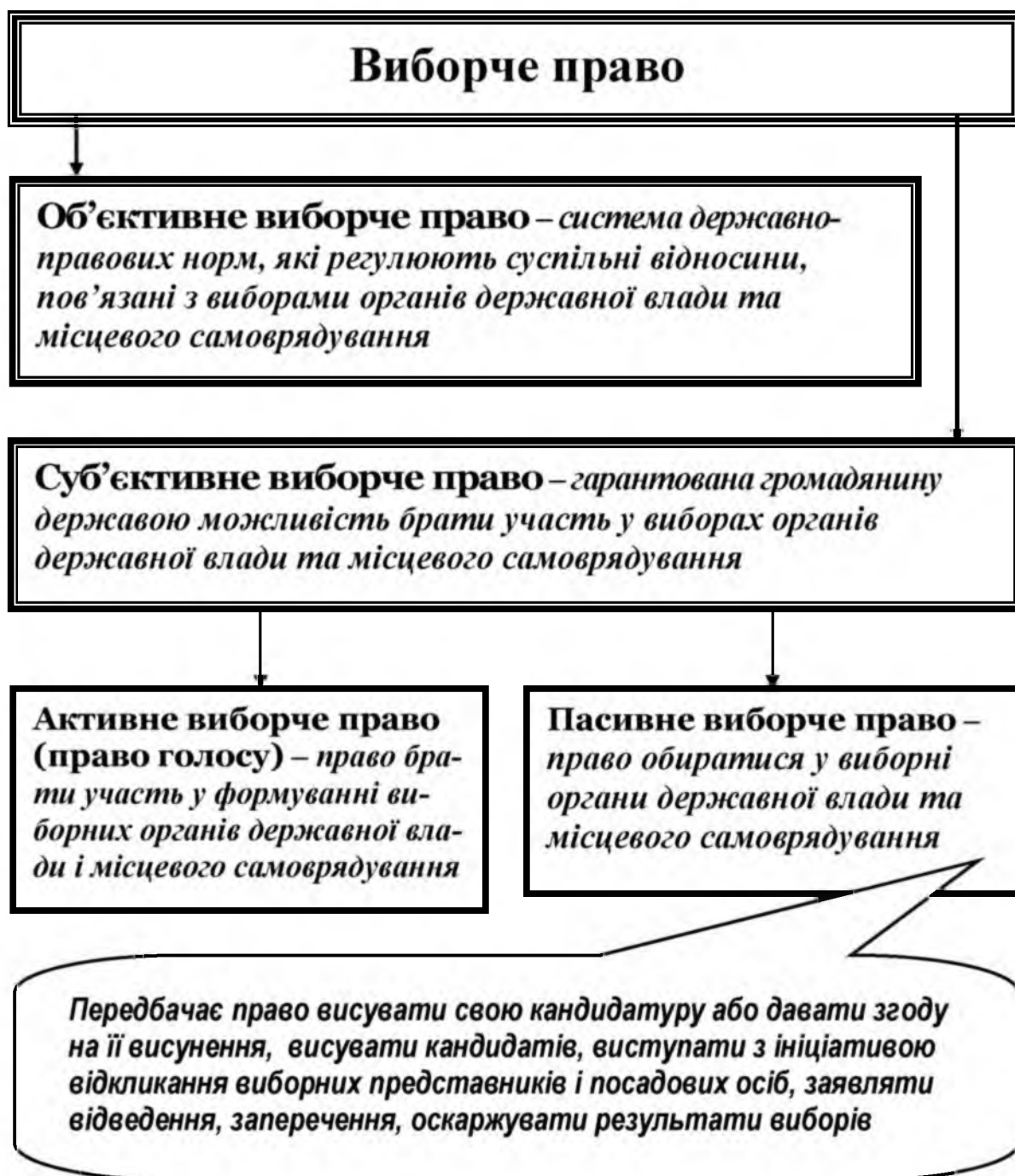

Схема 28. Класифікація виборів

Відкликання – це дострокове позбавлення виборних представників мандата волею тих, хто уповноважений його надавати.

Схема 29. Поняття виборчого права

- **Абсентеїзм** – неявка виборців на вибори.
- **Відставка** – припинення дії мандата посадовою особою за власною волею.
- **Принципи виборчого права** – це умови його визнання й реалізації, дотримання яких на виборах робить їх дійсно народним волевиявленням.

Див. схему 30

Схема 30. Принципи виборчого права

Принцип загальності (загальне виборче право)

Виборче право визнається за всіма дорослими дієздатними громадянами

Коло осіб обмежується цензами

Див. с. 46

Принцип вільної участі у виборах (вільних виборів, свободи)

Виборець сам вирішує, чи брати йому участь у виборах і, якщо брати, то в якій мірі

Принцип обов'язкової участі у виборах (обов'язковий вотум)

Участь в голосуванні є юридичним обов'язком виборця

Принцип рівного виборчого права

Рівні для кожного виборця можливості впливати на результати виборів

Принцип куріальних виборів

Розподіл виборців на курії – групи за певною ознакою, з попередньо встановленим числом мандатів для кожної з них

Рівною кількістю голосів у кожного виборця

Забезпечується

Рівною вагою голосів (единою нормою представництва)

Принцип прямих (безпосередніх) виборів

Виборці безпосередньо обирають кандидата до виборного органу чи на виборну посаду

Принцип непрямих (багатоступневих) виборів

Виборці обирають лише членів колегії, які потім обирають виборний орган чи кандидата на виборну посаду

Принцип таємного голосування

Виключення зовнішнього спостереження і контролю за волевиявленням виборця

Виборець – особа, за якою конституція держави і / або закон визнають право голосу.

Виборчий корпус (електорат) – сукупність виборців держави або територіальної одиниці.

Схема 31. Співвідношення видів виборчого корпусу

Виборчі цензи (кваліфікації) – це вимоги або спеціальні умови для потенційних виборців.

Загальні цензи регламентують активне виборче право.

Додаткові цензи регламентують пасивне виборче право.

Віковий ценз – встановлена законом вимога, згідно з якою право брати участь у виборах надається лише після досягнення певного віку

Ценз осілості – встановлена законом вимога, згідно з якою право брати участь у виборах надається тільки особам, що проживають у тій чи іншій місцевості впродовж певного часу

Ценз громадянства – встановлена законом вимога, згідно з якою право брати участь у виборах надається лише особам, що є громадянами даної держави не менше встановленого терміну

Ценз статі* – встановлена законом вимога, згідно з якою право брати участь у виборах надається лише чоловікам

Майновий ценз* – встановлена законом вимога, згідно з якою право брати участь у виборах надається лише особам, що володіють майном на суму не нижче встановленої або сплачують певний розмір податку

Освітній ценз – встановлена законом вимога, згідно з якою право брати участь у виборах надається лише особам, що володіють встановленим обсягом знань

РІЗНОВИД – ценз грамотності

Релігійний ценз* – встановлена законом вимога, згідно з якою право брати участь у виборах надається лише особам певного віросповідання

Моральний ценз – позбавлення права участі у виборах осіб, поведінка яких не відповідає прийнятим у суспільстві нормам моралі (часто не мають чіткого юридичного вираження)

* Зараз зустрічаються рідко.

Виборчий процес – це врегульована правовими та іншими соціальними нормами діяльність індивідів, органів, організацій та груп з підготовки і проведення виборів до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Схема 32. Стадії виборчого процесу та їх зміст

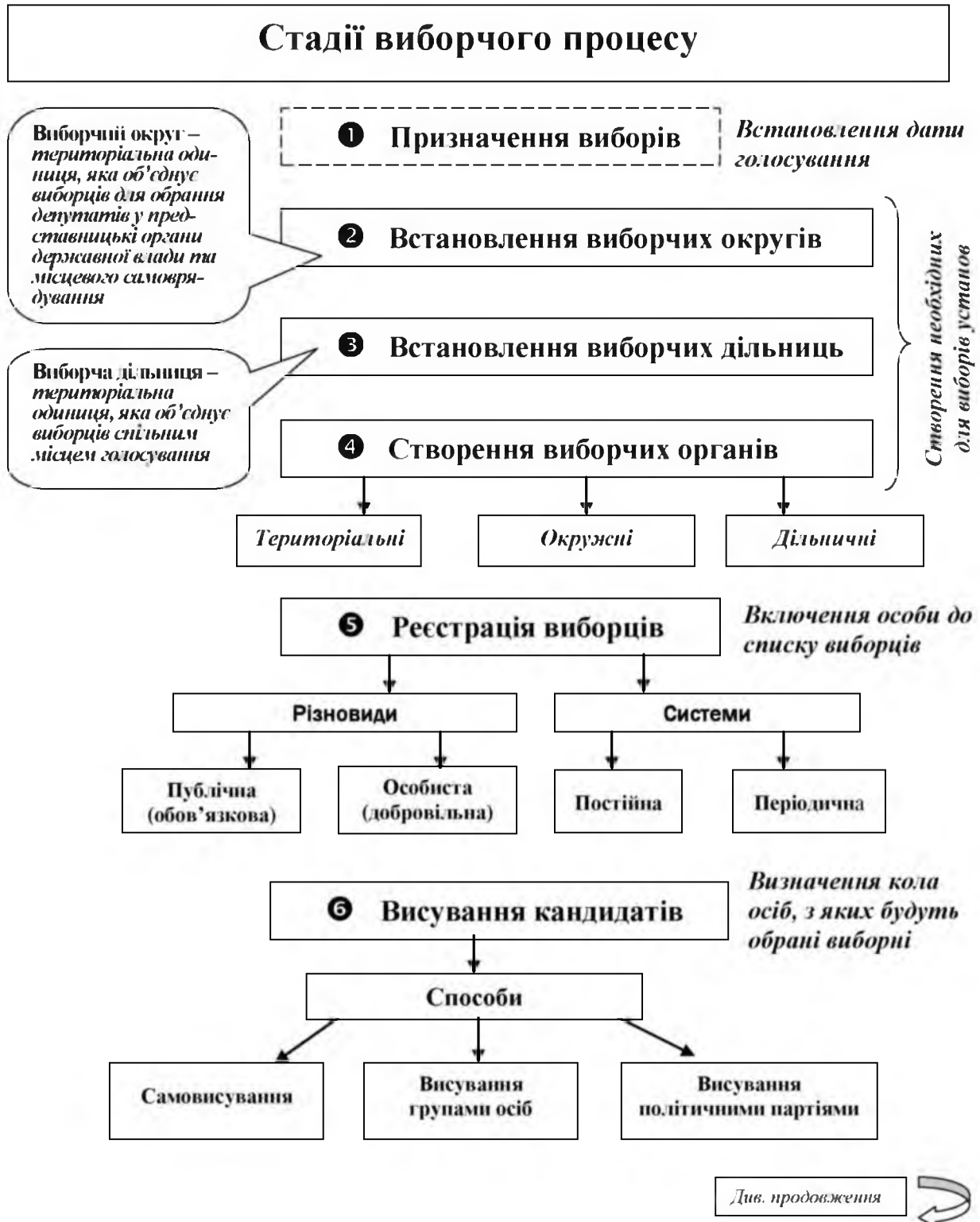
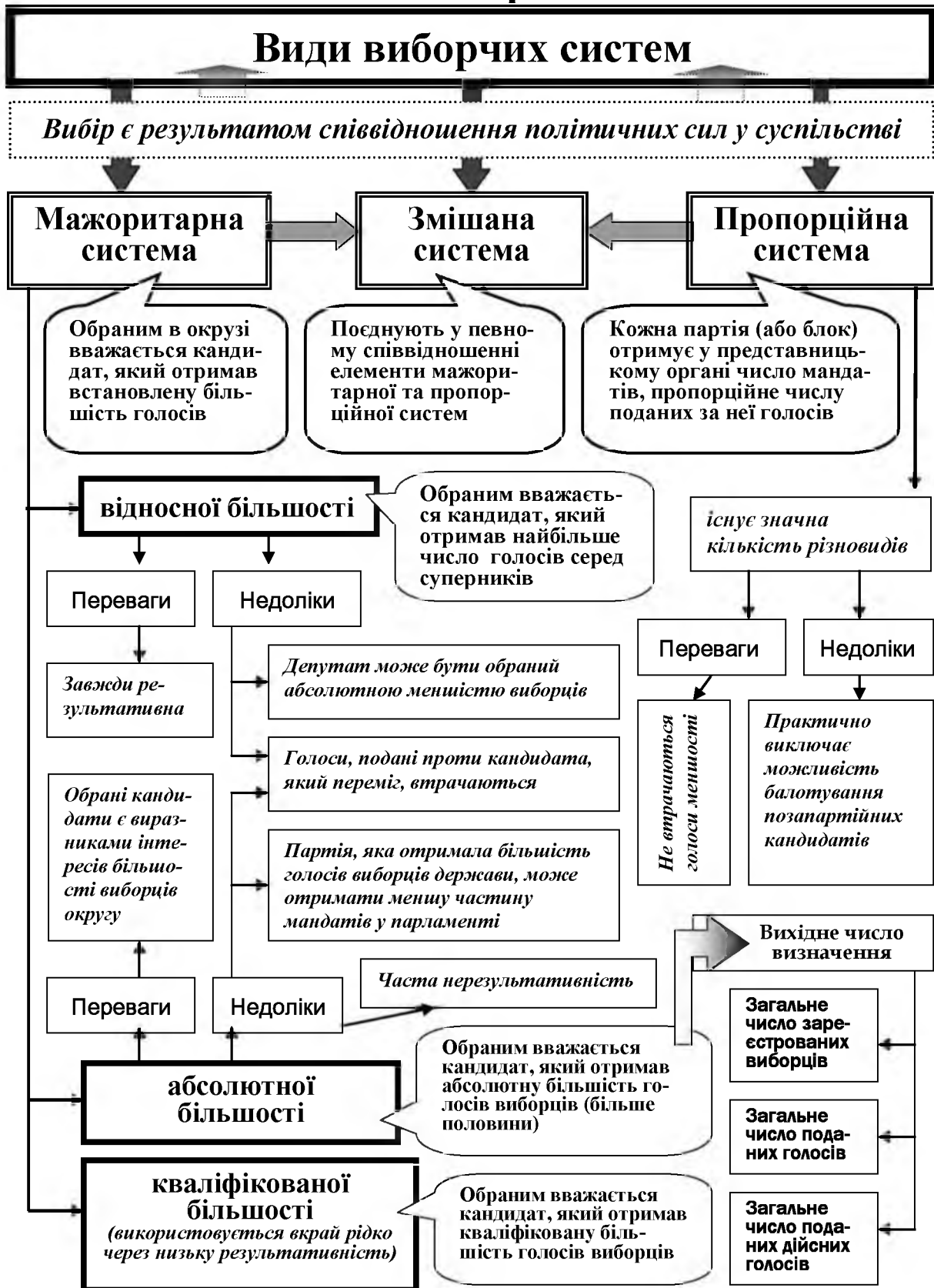

Схема 32. Стадії виборчого процесу та їх зміст (продовження)

Виборча система – це сукупність встановлених законом правил, принципів і критеріїв, за допомогою яких визначаються результати голосування.

Схема 33. Виборчі системи

Референдум – це голосування виборчого корпусу, шляхом якого розв’язується державне питання або питання самоврядування.

Схема 34. Принципи участі у референдумі*

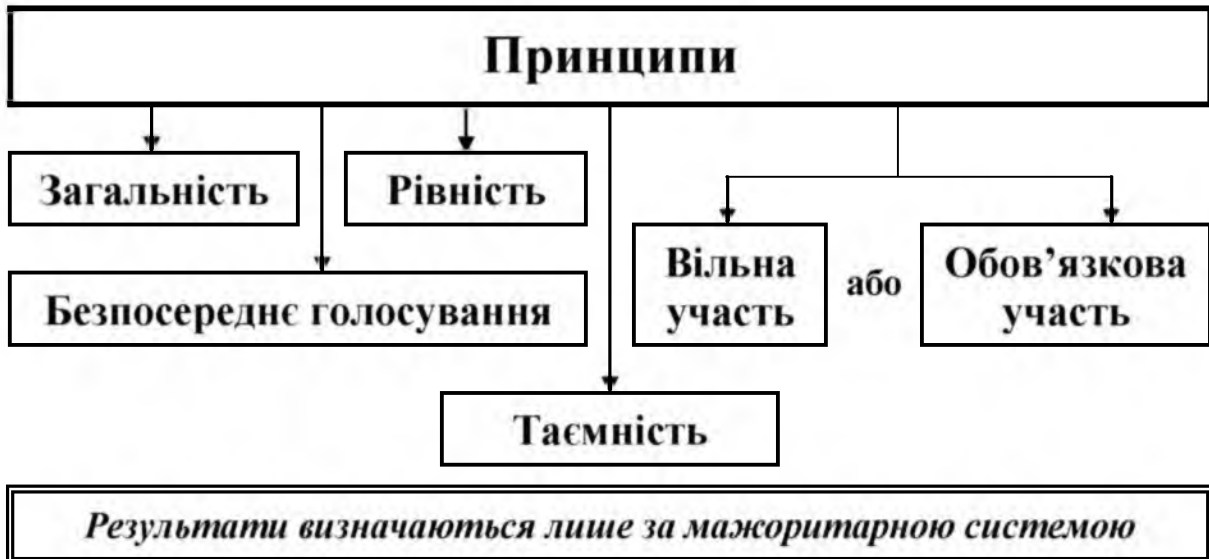

Схема 35. Класифікація референдумів

* Зміст принципів див. у схемі 30 “Принципи виборчого права”.

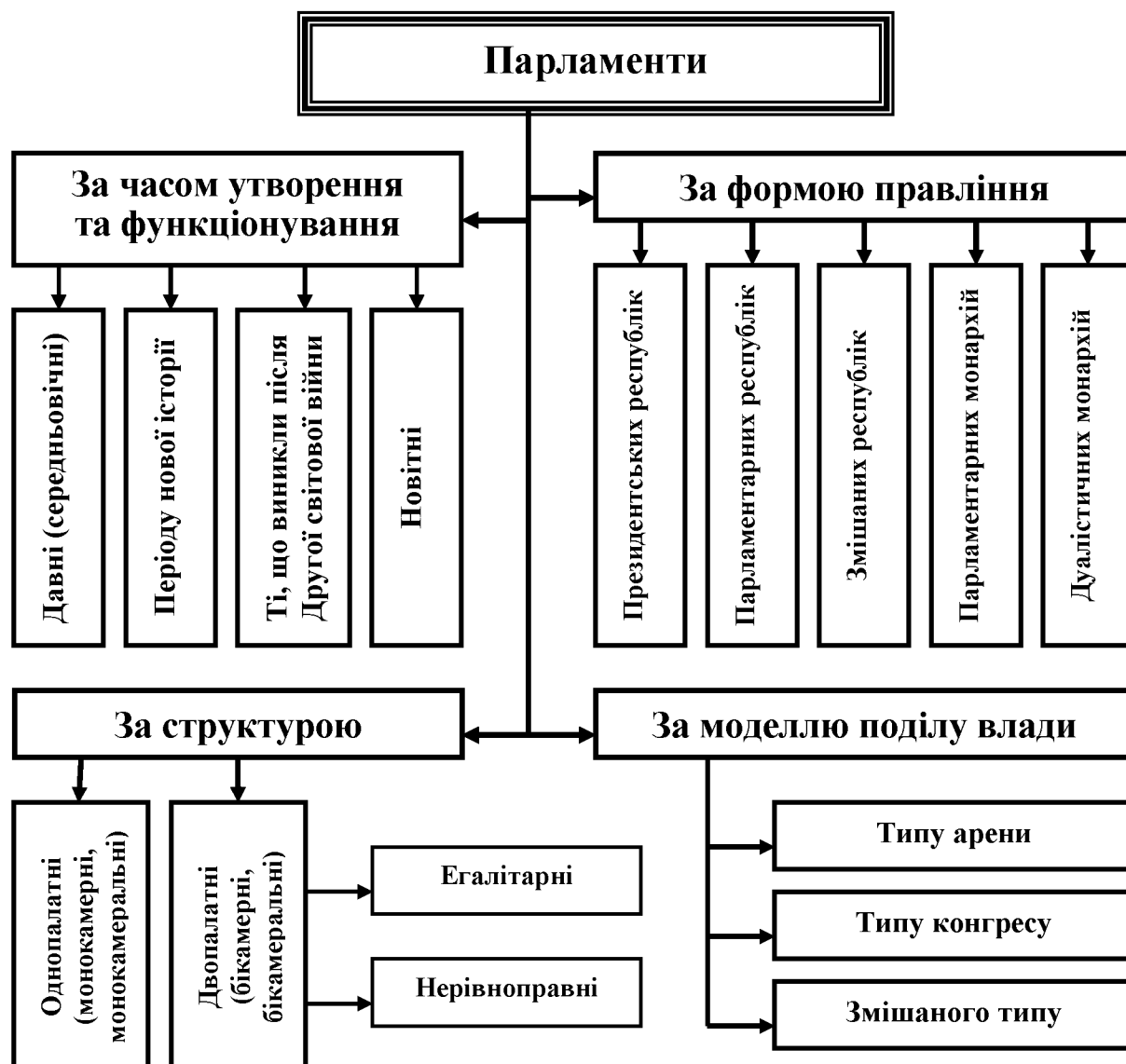
Парламент (легіслатура) – загальнонаціональний законодавчий та представницький повністю або частково виборний колегіальний орган, який працює на постійній основі.

Компетенція парламенту – сукупність його повноважень за певними предметами відання.

Схема 36. Напрямки діяльності парламенту

Схема 37. Класифікація парламентів

Глава держави – це посадова особа або орган, який формально займає вище місце в структурі органів державної влади і водночас здійснює функції представництва держави в цілому, є символом єдності народу та держави.

Схема 38. Форми глави держави

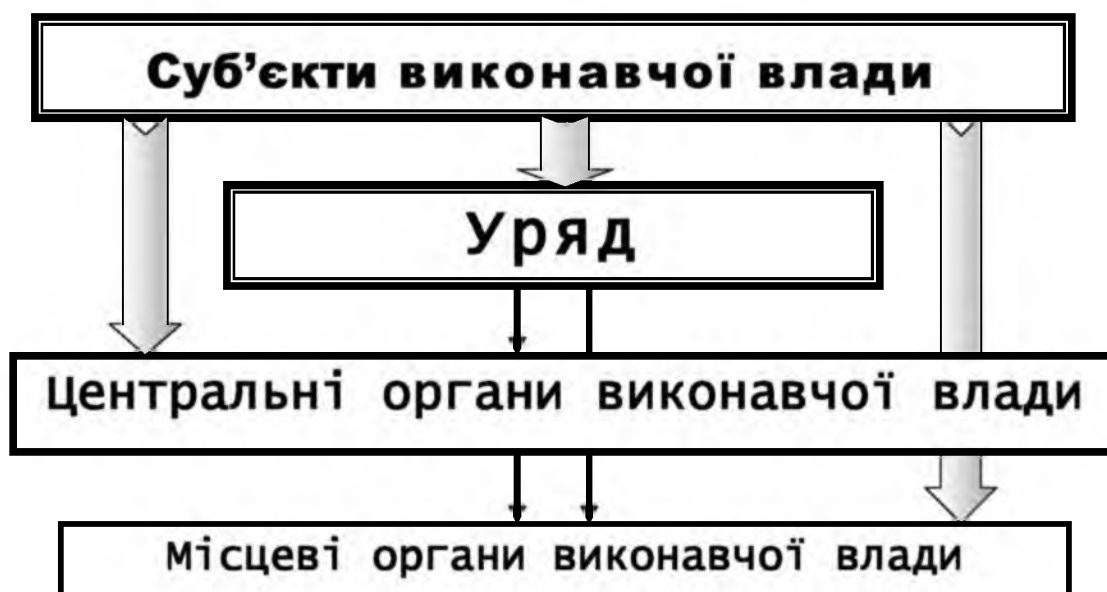

Виконавча влада – це відносно самостійна форма єдиної державної влади з притаманними лише їй функціями, які здійснюються системою органів виконавчої влади на підставі встановленого правового механізму реалізації законів та інших нормативно-правових актів за допомогою державного управління з метою реалізації прав і свобод людини та громадянина.

Схема 39. Напрямки діяльності виконавчої влади

Схема 40. Органи виконавчої влади

Уряд – це (переважно колегіальний, рідше одноосібний) орган державної влади загальної компетенції, який здійснює керівництво виконавчою та розпорядчою діяльністю в державі на основі її законодавства.

Схема 41. Основні способи формування урядів

Схема 42. Склад уряду

* У змішаних республіках в формуванні уряду беруть участь і парламент, і глава держави. Уряд перебуває під подвійним контролем.

Схема 43. Напрямки діяльності уряду

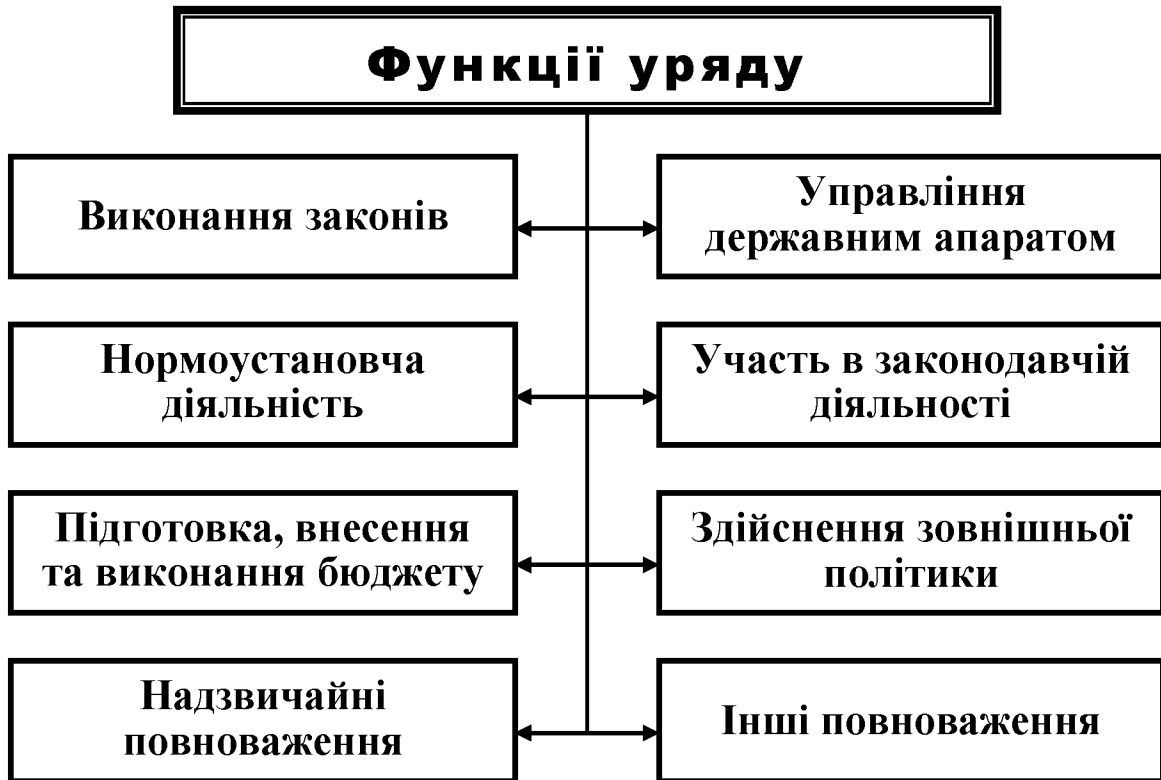
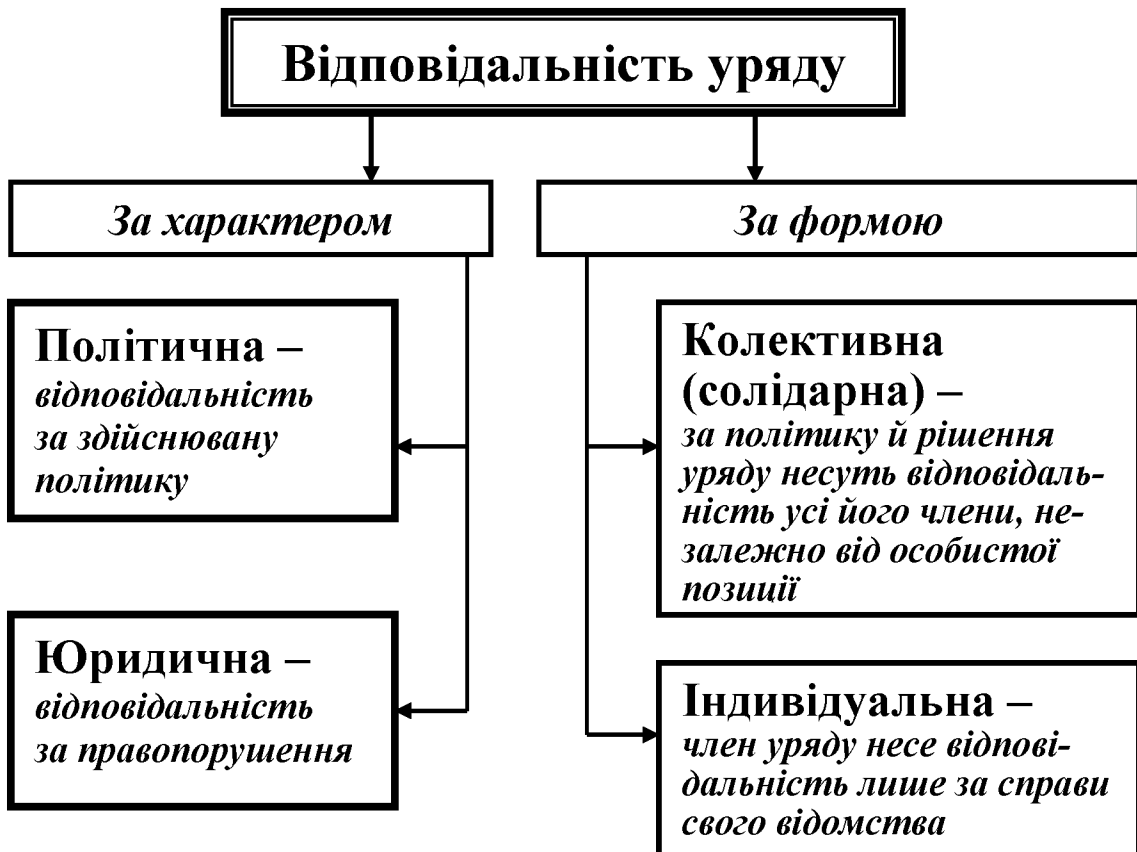
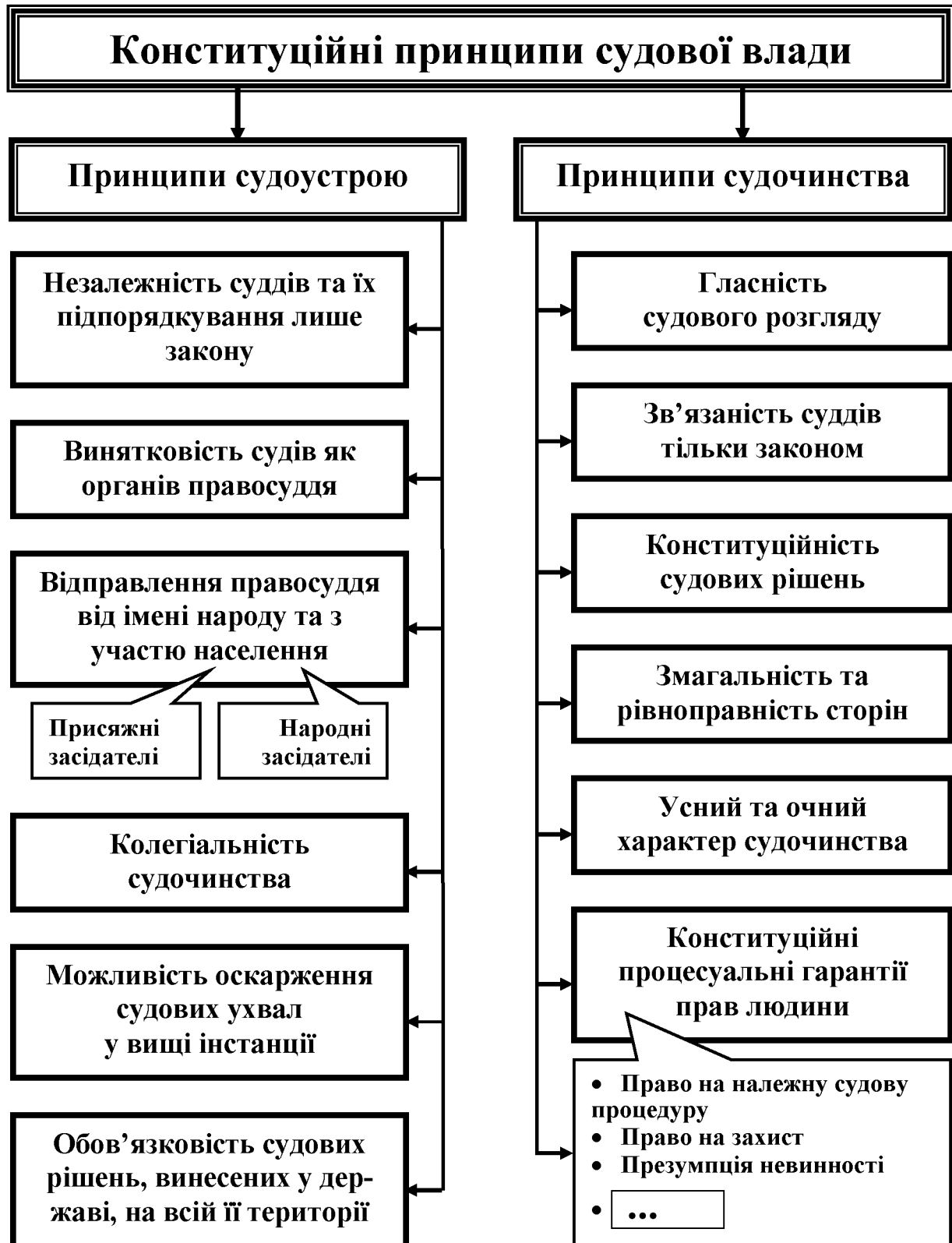

Схема 44. Види відповідальності уряду

Конституційні принципи судової влади – це закріплені в конституціях керівні ідеї, яким підпорядковані правове регулювання та практика діяльності судів.

Схема 45. Конституційні принципи судової влади в демократичних державах

Суд – це державний орган, який здійснює правосуддя у формі розв’язання кримінальних, цивільних, адміністративних та інших справ у встановленому законом процесуальному порядку.

Схема 46. Моделі систем судових органів

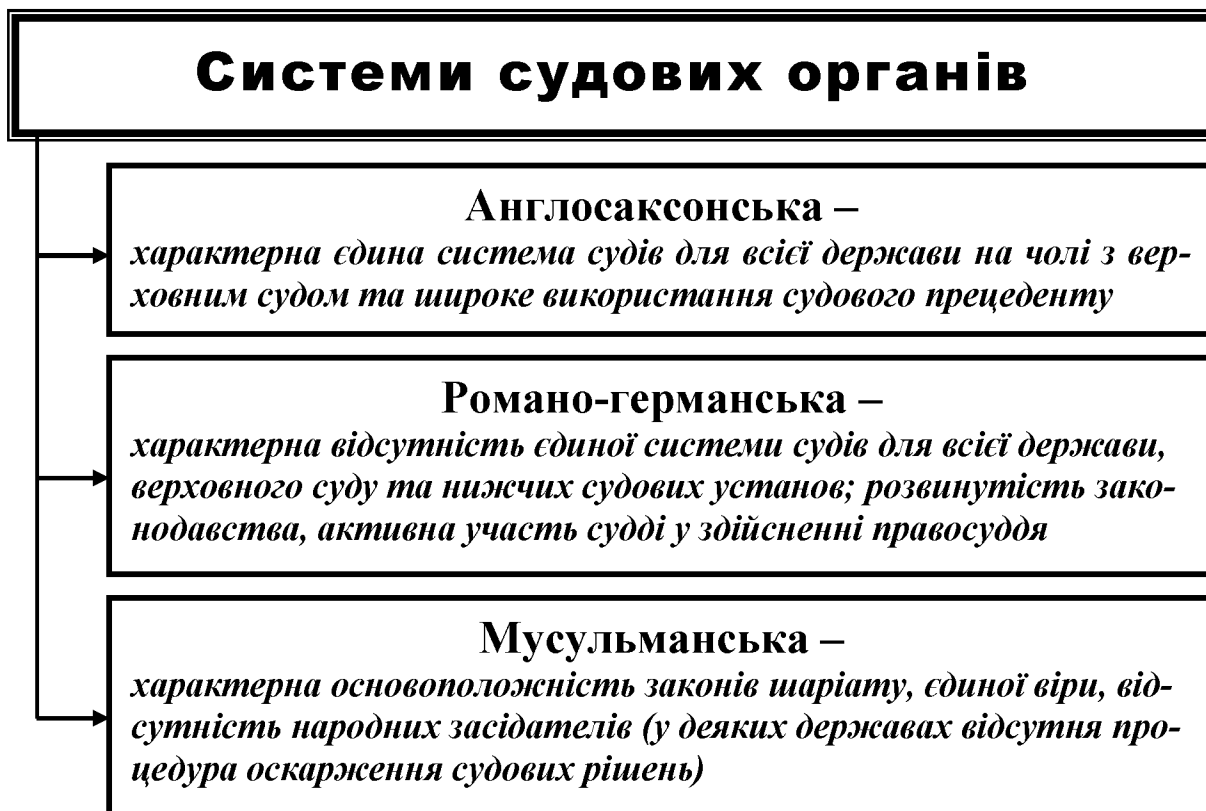

Схема 47. Види органів правосуддя

Конституційний контроль (нагляд) – це перевірка на відповідність конституції держави актів і дій органів публічної влади та громадських об'єднань, які виконують публічні функції або беруть участь у здійсненні публічної влади.

Схема 48. Види конституційного контролю

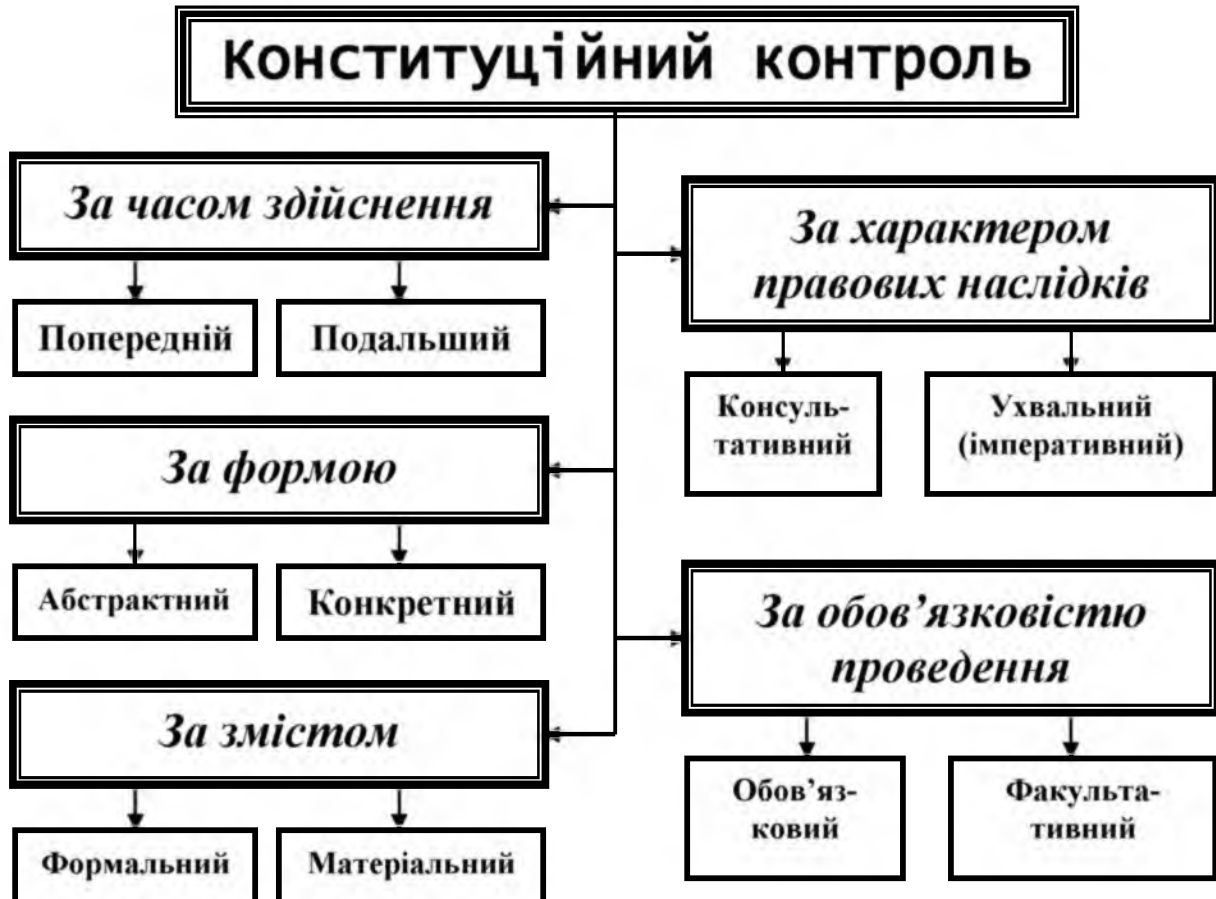
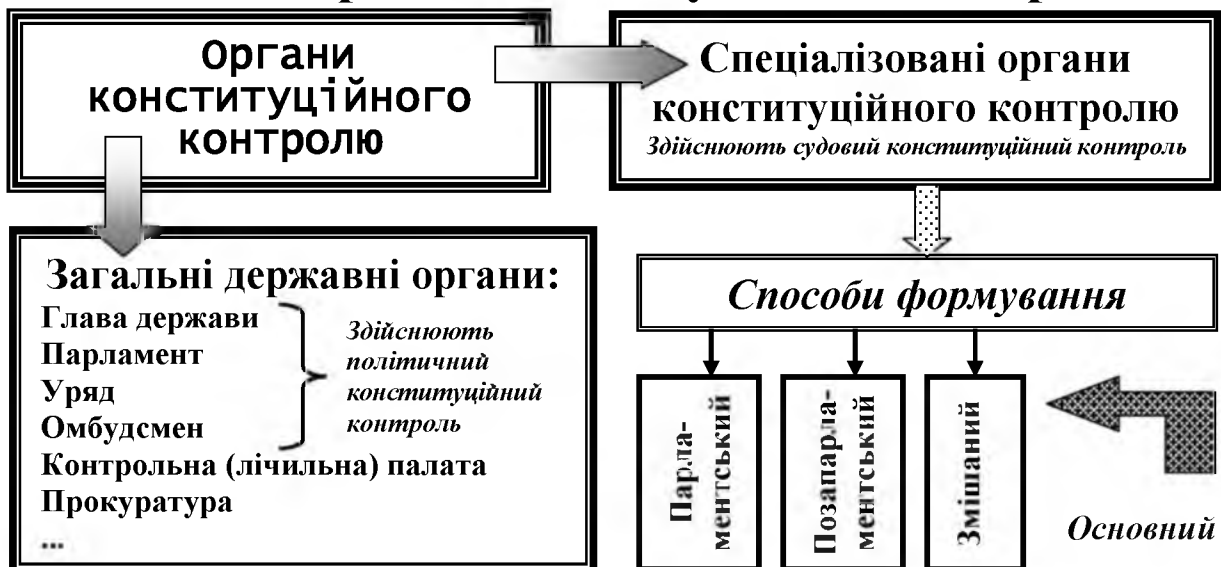

Схема 49. Органи конституційного контролю

Місцеве (муніципальне) самоврядування – управління справами місцевого значення, яке здійснюється спеціальними виборними органами, котрі безпосередньо представляють населення певної адміністративно-територіальної одиниці держави, та їх адміністративним апаратом.

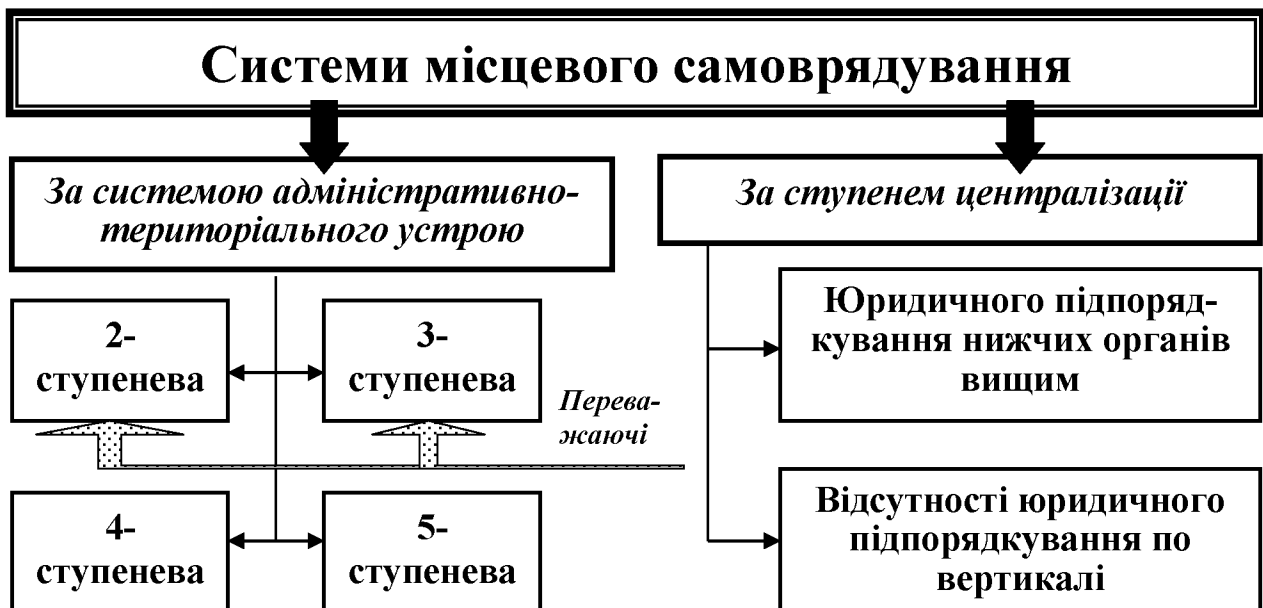
Таблиця 15. Теорії місцевого самоврядування

Теорія	Зміст
Теорія вільної громади	<i>Право громади завідувати своїми справами має такий самий природний і невідчужуваний характер, як і права вільної людини, оскільки громада виникла раніше держави. Держава повинна поважати свободу громадського врядування</i>
Суспільна теорія самоврядування	<i>Свобода, незалежність від держави місцевих громад у здійсненні своїх завдань. Характерна ознака місцевого самоврядування – недержавний і переважно господарчий характер діяльності його органів</i>
<p>Державна теорія самоврядування</p> <p style="text-align: center;">↓ напрямки</p> <p style="text-align: center;">↓ ↓</p> <p>Політичний Юридичний</p>	<i>Самоврядування – це одна з форм організації місцевого державного управління. Всі повноваження у сфері місцевого самоврядування надані державою, мають джерелом державну владу. Однак, на відміну від центрального державного управління, місцеве самоврядування здійснюється не державними чиновниками, а за допомогою місцевих громад, місцевих мешканців, зацікавлених у результатах місцевого управління</i>
Теорія дуалізму муніципального управління	<i>Муніципальні органи самостійні в суто місцевих справах, а також здійснюють певні державні функції на місцевому рівні. Виконуючи управлінські функції, вони виходять за межі місцевих інтересів, а тому повинні діяти як інструмент державної адміністрації</i>
Теорія соціального обслуговування	<i>Муніципалітети надають послуги своїм мешканцям, організують обслуговування населення</i>

Таблиця 16. Сучасні моделі місцевого самоврядування

Модель	Характерні ознаки
Англо-саксонська	<i>Відсутність на місцях повноважних представників уряду, які опікають місцеві органи. Муніципалітети розглядаються як автономні утворення, що здійснюють владу, покладену на них парламентом</i>
Французька	<i>Високий ступінь централізації місцевого управління та самоврядування. Розвинута система адміністративного контролю центральної влади над місцевими органами, субординація у відносинах центру й місцевих органів. Провідну роль в системі місцевого управління відіграє представник урядової влади, який визначає всі напрямки місцевої діяльності</i>
Німецька	<i>Держава делегує частину своїх функцій органам самоврядування. Громади та райони виконують покладені на них функції або як інститути самоврядування, або від імені держави за розпорядженням державного органу в межах делегованих повноважень</i>
Адміністративна автономія	<i>В автономних утвореннях існують обрані населенням представницькі установи та органи управління. Центральна влада призначає в автономне утворення свого представника, який здійснює контрольні функції за діяльністю місцевих органів влади</i>

Схема 50. Класифікація систем місцевого самоврядування

Література

Основна:

1. *Алебастрова И.А.* Конституционное право зарубежных стран: Курс лекций. – М.: Юрайт-М, 2002.
2. *Алебастрова И.А.* Конституционное право зарубежных стран: Учеб. пособие. – М.: Юрайт-М, 2001.
3. *Георгіца А.З.* Дежавне право зарубіжних країн. Тернопіль, 2002.
4. *Енгибарян Р.В., Тадевосян Э.В.* Конституционное право: Учебник. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Юристъ, 2002.
5. *Златопольский Д.Л.* Государственное право зарубежных стран: Восточной Европы и Азии. – М.: Зерцало, 1999.
6. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Учебник для вузов: В 4-х т. / Отв. Ред. Б.А. Страшун. – М.: Изд-во БЕК, 1996 (1998 или 2000). –Т.1-2.
7. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общ. ред. проф. М.В. Баглая, проф. Ю.И. Лейбо и проф. Л.М. Энтина. – М.: НОРМА, 2002.
8. Конституционное право: Словарь / Отв. Ред. В.В. Маклаков. – М.: Юристъ, 2001.
9. Конституционное право: Энциклопедический словарь / Отв. ред. С.А. Авакьян. – М.: Издательская группа НОРМА–ИНФРА•М, 2000.
10. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. Посібник / За заг. ред. В.О. Ріяки. – К.: Юрінком Інтер, 2002.
11. *Малышко М.І.* Конституції зарубіжних країн та України (основи конституціоналізму): Навч.-метод. довідник. – 2-е, вид., доп. – К.: МАУП, 2000.
12. *Мигачев Ю.И., Семенов В.И.* Конституционное право зарубежных стран. Учеб. пособие. – М.: Юрлитинформ, 2002.
13. *Мишин А.А.* Конституционное (государственное) право зарубежных стран: Учебник. – М.: Белые альвы, 1996 (или 2000).
14. Очерки парламентского права. – М., 1993.
15. Сравнительное конституционное право. – М., 1996.
16. *Чиркин В.Е.* Государствоведение: Учебник. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Юристъ, 2000.
17. *Чиркин В.Е.* Современное государство. – М.: Междунар. Отношения, 2001.
18. *Шаповал В.* Державний лад країн світу: Довідник. – К., 2000.
19. *Шаповал В.М.* Вищі органи сучасної держави. Порівняльний аналіз. – К.: Програма Л, 1995.
20. *Шаповал В.М.* Конституційне право зарубіжних країн: Підручник – 5-е стереотипне видання – К.: АртЕк, 2002.

Додаткова:

1. *Авакьян С.А.* Общество как объект конституционно-правового регулирования // Конституционное и муниципальное право. – 2004. – № 2. – С. 4 – 7.
2. *Андриченко Л.В.* Регулирование и защита прав национальных меньшинств в законодательстве зарубежных стран // Государство и право. – 2002. – № 3. – С. 84 – 93.
3. *Арановский К.В.* Протестанское христианство и конституционное право в отношениях соответствия // Конституционное и муниципальное право. – 2004. – № 1. – С. 3 – 8.
4. *Астафичев П.А.* Народный суверенитет: понятие, содержание, конституционные формы выражения // Конституционное и муниципальное право. – 2004. – № 4. – С. 2 – 10.
5. *Бабенко К.А.* Проблеми взаємодії гілок державної влади в політико-правовій традиції класичного американського конституціоналізму // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2002. – Вип. 18. – С. 133 – 139.
6. *Батанов О.В.* Суб'єкти відповідальності у місцевому самоврядуванні: питання теорії і практики // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2003. – Вип. 19. – С. 182 – 188.
7. *Башимов М.* Институт омбудсмана в странах СНГ и Балтии // Государство и право. – 2004. – № 5. – С. 63 – 73.
8. *Белая Л.В.* Зміцнення законності як одна з передумов побудови соціально-правової держави // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2002. – Вип. 15. – С. 24 – 27.
9. *Білокурська О.* Щодо поняття конституційних обов'язків // Право України. – 2004. – № 10. – С. 85 – 88.
10. *Боботов С.В.* Конституционная юстиция. – М., 1994.
11. *Богданова Н.А.* Система науки конституционного права. – М.: Юристъ, 2001.
12. *Бойко О.* Компетенція глави держави у сфері забезпечення національної безпеки // Право України. – 2003. – № 6. – С. 136 – 139.
13. *Бондарук В.І.* Політико-правові аспекти дослідження змісту та сутності авторитарної влади в контексті перехідних процесів // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2002. – Вип. 15. – С. 577 – 585.
14. *Бондарук В.І.* Феномен авторитарно-демократичних режимів: між авторитаризмом та демократією // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2001. – Вип. 13. – С. 135 – 143.
15. *Бориславський Л.* Форми реалізації конституційно-правових норм // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – Л.: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка. – 2000. – Випуск 35. – С. 176 – 179.

16. *Бугаєць О.Є.* Визначення правоохоронної діяльності держави та її роль на сучасному етапі // *Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки.* – К., 2002. – Вип. 15. – С. 133 – 140.
17. *Виборче право України. Навчальний посібник / За ред. В.Ф. Погорілка, М.І. Ставнійчук.* – К.: Парламентське вид-во, 2003.
18. *Волощук О.Т.* Правова доктрина про місце президента в системі поділу влади (на прикладі конституційної теорії і практики Франції, Росії, України) // *Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки.* – К., 2002. – Вип. 18. – С. 344 – 350.
19. *Воскресенский Ю.В.* Понятие формы правления и критерии ее различия // *Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки.* – К., 2002. – Вип. 15. – С. 178 – 185.
20. *Воскресенский Ю.В.* Президентская форма правления: дефиниция в науке и практика в Беларуси // *Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки.* – К., 2002. – Вип. 16. – С. 109 – 115.
21. *Гаджиев Г.А.* Конституционные принципы рыночной экономики (Развитие основ гражданского права в решениях Конституционного Суда Российской Федерации). – М.: Юристъ, 2002.
22. *Ганьба Б.* Системний підхід та його застосування в дослідженні державно-правових явищ // *Право України.* – 2000. – № 3. – С. 41 – 44.
23. *Гражданское общество: истоки и современность / Науч. ред. проф. И.И. Кальной, доц. И.Н. Лопушинский.* – 2-е изд., доп. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2002.
24. *Гринюк Р.Ф.* Правова держава: теоретико-методологічні проблеми співвідношення держави і права // *Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки.* – К., 2002. – Вип. 18. – С. 26 – 34.
25. *Давидова М.* Соціально-економічні права як критерій аналізу і класифікації сучасних демократичних держав // *Право України.* – 2001. – № 8. – С. 32 – 35.
26. *Давидова М.В.* Концепція прав людини і громадянина в сучасних теоріях демократії // *Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки.* – К., 2001. – Вип. 13. – С. 552 – 560.
27. *Дашиковська О.* Регіональні механізми захисту прав жінок: порівняльно-правовий аналіз // *Вісник Академії правових наук України.* – 2004. – № 1 (36). – С. 139 – 146.
28. *Дворкін Р.* Серйозний погляд на права / Пер. з англ. А. Фролкін. – К: Основи, 2000.
29. *Денисов В.* Методологія сучасного парламентаризму // *Віче.* – 2000. – № 8. – С. 3 – 18.
30. *Депутат парламента в зарубешных государствах.* – М.: Юрид. литература, 1995.
31. *Дик Ховард А.Е.* Конституціоналізм // *Верховенство права: Сборник: Пер. с англ.* – М.: Прогресс, 1992. – С. 53 – 79.

32. *Дик Ховард А.Е.* Федерализм // Верховенство права: Сборник: Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1992. – С. 80 – 96.
33. *Дмитриева Ю.А.* К вопросу об определении предмета отрасли конституционного права // Государство и право. – 2002. – №7. – С. 13 – 22.
34. *Добрянський С.* Поняття прав людини: деякі питання загальної теорії // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні. Матеріали VII регіональної наукової конференції. 13 – 14 лютого 2001 р., м. Львів. – Л., 2001. – С. 42 – 44.
35. *Дунаєва Л.М.* Характер функціонування партійних систем в умовах модернізації // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2001. – Вип. 13. – С. 517 – 521.
36. *Енгибарян Р.В., Тадевосян Э.В.* О некоторых дискуссионных теоретико-методологических вопросах курса конституционного права (Читая новейшую учебную литературу) // Государство и право. – 2001. – № 1. – С.14 – 24.
37. Європейська Хартія місцевого самоврядування // Віче. – 2000. – № 3. – С. 43 – 50.
38. *Єршов О.В.* Демократичні принципи виборчого процесу і їх нормативне забезпечення (компаративний аналіз) // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2002. – Вип. 18. – С. 447 – 454.
39. *Жук Н.* Роль політичних партій у здійсненні принципу поділу влад // Вісник Академії правових наук України. – 2004. – № 2 (37). – С. 46 – 54.
40. *Жук Н.* Система стримувань і противаг у державному апараті: витоки та основний зміст // Вісник Академії правових наук України. – 2003. – № 4 (35). – С. 52 – 62.
41. *Завальнюк В.* Принцип історизму в право- і державознавстві // Право України. – 1998. – № 2. – С.21 – 23.
42. *Зарицкий А.В.* Место и роль политического принуждения в современной теории правового государства // Государство и право. – 2004. – № 2. – С. 98 – 104.
43. Зарубежное законодательство о политических партиях. – М., 1993.
44. *Зіллер Ж.* Політико-адміністративні системи країн ЄС. Порівняльний аналіз / Пер. з французької. – К., 1996.
45. *Иваненко В.А., Иваненко В.С.* Социальные права человека и социальные обязанности государства: международные и конституционные правовые аспекты. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2003.
46. *Иванов В.В.* К вопросу о концепции территориального образования // Государство и право. – 2003. – № 11. – С. 44 – 52.
47. *Иваненко Г.В.* Основні принципи правової держави // Митна справа. – 2002. – № 4. – С. 92–94.
48. *Кагадій М.І.* Поняття конституційних юридичних обов'язків людини та громадянина // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2002. – Вип. 15. – С. 167 – 173.

49. *Кельман М.* Підсумкові акти конституційної юрисдикції зарубіжних країн: їх юридична природа // *Право України.* – 2000. – № 10. – С. 124 – 127.
50. *Кириченко В.* Президент у структурі влади // *Віче.* – 2003. – № 7. – С. 70 – 74.
51. *Книгін К.* Правове визначення референдуму як форми народовладдя // *Право України.* – 2001. – № 11. – С. 28 – 31.
52. *Коваленко А.* Відповідальність виконавчої влади: порівняльно-політологічні аспекти // *Віче.* – 2001. – № 11. – С. 11–21.
53. *Коваленко А.А.* Інститут глави держави в системі органів державної влади // *Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки.* – К., 2002. – Вип. 17. – С. 70 – 76.
54. *Ковальчук В.Б.* Громадянська непокора як тест на легітимність влади: філософсько-правовий аспект // *Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки.* – К., 2003. – Вип. 19. – С. 30 – 34.
55. *Колісник В.* Форми використання національно-етнічного чинника в системі територіальної організації держави // *Вісник Академії правових наук України.* – 2002. – № 4 (31). – С. 34 – 44.
56. *Крижанівський С.* Про деякі концептуальні положення конституційної регламентації прав і свобод людини і громадянина // *Право України.* – 1998. – № 7. – С. 30 – 32.
57. *Крупчан О.* Референдум: світовий досвід і сьогодення України // *Право України.* – 2003. – № 8. – С. 30 – 35.
58. *Крусс В.И.* К теории пользования конституционными правами // *Государство и право.* – 2004. – № 6. – С. 14 – 23.
59. *Крутевич М.* Рахункова палата як орган парламентського контролю (порівняльний аналіз подібних ревізійних органів законодавчої влади у Західній та Східній Європі) // *Право України.* – 2001. – № 11. – С. 144–147.
60. *Кудрявцев М.А.* От равноправия собственников к социальному равноправию // *Конституционное и муниципальное право.* – 2003. – № 5. – С. 7 – 10.
61. *Курило Т.* Конституційно-правові засади охорони національної культурної спадщини в східноєвропейських державах // *Вісник Львівського університету. Серія юридична.* – Л.: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка. – 2001. – Випуск 36. – С. 229 – 231.
62. *Курячая М.М.* Соотношение института референдума со смежными институтами непосредственной демократии // *Конституционное и муниципальное право.* – 2004. – № 4. – С. 10 – 14.
63. *Лазарев М.* Конституционный порядок как политическая ценность // *Конституционное и муниципальное право.* – 2003. – № 6. – С. 2 – 6.
64. *Лимбах Ю.* Цели социального государства: содержание и развитие в решениях конституционного суда // *Российская юстиция.* – 2002. – № 8. – С. 10–12.

65. *Лунь З.* До питання про поняття та систему правової охорони конституції // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – Л.: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка. – 2001. – Випуск 36. – С. 186–189.
66. *Люшер Ф.* Конституционная защита прав и свобод личности: Пер. с франц. – М.: Издат. группа “Прогресс”–“Универс”, 1993.
67. *Майданник О.* Поняття і сутність парламентського контролю // Право України. – 2004. – № 10. – С. 12 – 16.
68. *Максимов С.* Інститут прав людини в сучасному світі: філософсько-правові аспекти // Вісник Академії правових наук України. – 2000. – № 3 (22). – С. 49–57.
69. *Макушин А.А.* Конституционная защита прав и свобод человека: подходы к понятию // Конституционное и муниципальное право. – 2004. – № 4. – С. 21 – 23.
70. *Малишко В.М.* Конституційно-правове регулювання свободи віросповідування та релігійних відносин у зарубіжних країнах // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2002. – Вип. 15. – С. 94 – 100.
71. *Мамут Л.С.* Социальное государство с точки зрения права // Государство и право. – 2001. – № 7. – С. 5 – 14.
72. *Мануляк Є.Й.* До питання про генезу і поняття прав людини // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2002. – Вип. 16. – С. 30 – 35.
73. *Мартыросян А.Г.* Теоретическая конструкция юридической ответственности и институт конституционной ответственности: соотношение и взаимосвязь // Конституционное и муниципальное право. – 2003. – № 4. – С. 25 – 28.
74. *Мельниченко В.* Політична відповідальність у державному управлінні // Віче. – 2003. – № 1. – С. 19 – 24.
75. *Мельниченко В.* Розподіл і єдність влади. Зарубіжна практика і потреби України // Віче. – 2000. – № 9. – С. 136 – 155.
76. *Мере Ж.* Принцип суверенітету: Історія та основи новітньої влади / Переклад з франц. Леоніда Кононовича. – Л.: Кальварія, 2003.
77. *Михалева Н.А.* Конституционное законодательство стран СНГ // Государство и право. – 2004. – № 9. – С. 73 – 80.
78. *Міл Дж. С.* Про свободу: Есе / Пер. з англ. – К.: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2001.
79. *Монастирський Д.А.* Проблемні аспекти розуміння демократії в сучасному суспільстві // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2002. – Вип. 17. – С. 485 – 488.
80. *Мурашин О.* Вибори як акти прямого народовладдя // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – Л.: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка. – 2000. – Випуск 35. – С. 180 – 185.

81. *Нагребельний В.* Правові основи державного управління економічною сферою та їх вдосконалення // Вісник Академії правових наук України. – 2003. – № 2 – 3 (33 – 34). – С. 301 – 313.
82. *Наливайко Л.* Конституційно-правова відповідальність: критерії класифікації та види // Віче. – 1999. – № 10. – С. 25 – 32.
83. *Наливайко Л.Р.* Теоретичні аспекти конституційного делікту // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2001. – Вип. 13. – С. 3 – 8.
84. Национальный вопрос, государство и право в странах западной демократии. – М., 1994.
85. *Ніжельська А.В.* Критерії розвиненості громадянського суспільства // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2002. – Вип. 18. – С. 375 – 378.
86. *Ніжельська А.В.* Спільне й особливе у новітній західноєвропейській та вітчизняній парадигмах громадянського суспільства // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2003. – Вип. 19. – С. 547 – 551.
87. *Овсепян Ж.И.* Конституционное судебное-процессуальное право: у истоков отрасли права, науки и учебной дисциплины // Известия высших учебных заведений. Правоведение. – 1999. – № 2. – С. 196 – 212.
88. *Олійник В.* Конституційне право на свободу та особисту недоторканність: поняття та характерні риси // Право України. – 2000. – № 12. – С. 33 – 36.
89. *Осавелюк А.М.* Современный механизм системы сдержек и противовесов // Государство и право. – 1993. – № 12.
90. Открытое государство: политико-правовое видение // Государство и право. – 2003. – № 5. – С.60 – 68.
91. *Панкевич О.* Соціальна держава: деякі питання теорії // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – Л.: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка. – 2001. – Випуск 36. – С. 40 – 46.
92. *Панов О.І.* Конституційно-правові основи визначення місця прокуратури в системі органів державної влади // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2003. – Вип. 19. – С. 197 – 204.
93. *Певницкий С.Г.* Становление гражданского общества в посттоталитарном государстве // История государства и права. – 2004. – № 3. – С. 18 – 19.
94. *Погорілко В.* Основні засади теорії безпосередньої демократії // Право України. – 2001. – № 8. – С. 26 – 32.
95. *Погорілко В., Федоренко В.* Об'єкти конституційного права України: поняття, ознаки та види // Право України. – 2004. – № 2. – С. 9 – 16.
96. *Полякова О.М.* Політичний та державно-правовий режими: теоретико-правові проблеми співвідношення // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2002. – Вип. 15. – С. 35 – 41.

97. Полянський І.А. Правовая природа исполнительной власти и ее место в организации государственной власти // Известия высших учебных заведений. Правоведение. – 1999. – № 4. – С. 18 – 27.
98. Полянський А.Г. Правові аспекти взаємозв'язку принципу незалежності суду з реалізацією функції правосуддя // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2002. – Вип. 15. – С. 140 – 148.
99. Послушни Є. Участь негромадських суб'єктів у здійсненні конституційних завдань держави (на прикладі вищого шкільництва) // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – Л.: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка. – 2001. – Випуск 36. – С. 203 – 211.
100. Правительство, министерства и ведомства в зарубежных странах. – М., 1984.
101. Примуш В. Демократія і політичні партії // Віче. – 2000. – № 9. – С. 134 – 144.
102. Примуш М. Інституційні та партійні системи // Віче. – 2003. – № 4. – С. 28 – 32.
103. Примуш М. Партії і партійні функції // Віче. – 2002. – № 5. – С. 22 – 27.
104. Примуш М. Порядок утворення і діяльності політичних партій // Віче. – 2001. – № 5. – С. 143 – 154.
105. Примуш М. Правова регламентація ідеологічних та організаційних засад політичних партій // Право України. – 2000. – № 11. – С. 25 – 29.
106. Прокопенко О.Г. Функції сучасної держави: загальнотеоретична характеристика // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2002. – Вип. 15. – С. 41 – 48.
107. Прокопець Л. Соціальна держава як політична реальність // Право України. – 2000. – № 12. – С. 16 – 18, 31.
108. Пряхина Т.М. Конституционная доктрина в системе категорий конституционного права // Конституционное и муниципальное право. – 2004. – № 3. – С. С. 2 – 6.
109. Пчелинцева Л.М. Проблемы исследования природы и содержания конституционного права граждан на жилище // Конституционное и муниципальное право. – 2004. – № 2. – С. 11 – 14.
110. Рабінович П., Лобода Ю. Соціальна сутність держави: теоретико-методологічні засади дослідження демократії // Право України. – 2001. – № 8. – С. 41 – 44.
111. Разделённая демократия. Сотрудничество и конфликт между Президентом и Конгрессом: Пер. с англ. / Под общ. ред. проф. Дж. Тарбера. – М.: Издат. группа “Прогресс”, “Универс”, 1994.
112. Рахімкулов Е. Місцеве самоврядування і його ресурсні можливості // Віче. – 2002. – № 6. – С. 39 – 40.
113. Рекецкая И.Р. Судебная власть в системе разделения властей // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2002. – Вип. 16. – С. 435 – 440.

114. *Рекаеукая И.Р.* Судебная власть и правосудие: уточнение понятий // *Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки.* – К., 2002. – Вип. 15. – С. 556 – 561.
115. *Родионова О.В.* Правовой и законный характер права на достойное существование // *История государства и права.* – 2004. – № 1. – С. 10 – 14.
116. *Руденко В.Н.* “Народное вето” как институт непосредственной демократии // *Государство и право.* – 2004. – № 3. – С. 16 – 22.
117. *Саміло А.* Порівняльний аналіз правового статусу політичних партій у деяких країнах світу в сучасний період // *Вісник Академії правових наук України.* – 2003. – № 4 (35). – С. 291 – 299.
118. *Сарторі Дж.* Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів: Пер. з 2-го англ. вид. – К.: АртЕк, 2001.
119. *Сахаров Н.А.* Институт президентства в современном мире. – М.: Юрид. литература, 1994.
120. *Селіванов В.* Парадокси свободи і демократії // *Віче.* – 2000. – № 12. – С. 67 – 85.
121. *Селіванов В.М.* Право і влада суверенної України: Методологічні аспекти. – К.: Видавничий Дім “Ін Юре”, 2002.
122. *Сербин Р.* Діалектика державного суверенітету в епоху глобалізму // *Право України.* – 2002. – № 12. – С. 37 – 42.
123. *Силинов П.М.* О некоторых концепциях федерализма в зарубежной литературе // *Государство и право.* – 2000. – № 5. – С. 85 – 87.
124. *Синькевич Н.А.* Государственная теория самоуправления и ее направления в европейской науке XIX – начале XX века // *История государства и права.* – 2004. – № 2. – С. 10 – 13.
125. *Скоблик Н.* Відповідальність влади і контроль над нею // *Віче.* – 2000. – № 7. – С. 146 – 152.
126. *Скрипник В.* Конституційний контроль та його роль в процесі функціонування державної влади // *Вісник Львівського університету. Серія юридична.* – Л.: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. – Вип. 37. – С. 227 – 235.
127. *Скрипнюк В.М.* Питання правового забезпечення взаємодії виконавчої та законодавчої гілок державної влади // *Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки.* – К., 2002. – Вип. 18. – С. 118 – 126.
128. *Скрипнюк О.* Проблема соціальної держави в контексті концепції “державного мінімалізму” // *Право України.* – 2000. – № 11. – С. 17 – 20.
129. *Скрипнюк О.В.* Соціальна, правова держава в Україні: проблеми теорії і практики. – К., 2000.
130. *Словська І.Є.* Англо-американська модель конституціоналізму (теоретичні аспекти) // *Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки.* – К., 2002. – Вип. 17. – С. 117 – 122.
131. *Словська І.Є.* Поняття конституціоналізму // *Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки.* – К., 2002. – Вип. 18. – С. 148 – 151.

132. *Соколов В., Рябіна В.* Громадянське суспільство. Дійові особи та виконавці // Віче. – 2003. – № 4. – С. 24 – 27.

133. *Сокурєнко В.* Гуманістичний зміст концепції соціальної держави // Право України. – 2000. – № 11. – С. 21 – 23.

134. *Співак В.І.* Поняття і основні параметри правової культури у виборчому процесі // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2002. – Вип. 16. – С. 71 – 77.

135. *Співак В.М.* Економічна демократія як чинник розвитку громадянського суспільства // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2002. – Вип. 16. – С. 416 – 419.

136. *Станських С.Н.* “Избирательная власть” как ветвь государственной власти: к постановке проблемы // Конституционное и муниципальное право. – 2004. – № 1. – С. 16 – 20.

137. *Стецюк П.* Конституція – форма правового закріплення зміни владних відносин в державі (до постановки проблеми) // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні. Матеріали VII регіональної наукової конференції. 13–14 лютого 2001 р., м. Львів. – Л., 2001. – С. 81 – 85.

138. Судебные системы западных государств. – М., 1991.

139. *Таболін В.В.* Город как субъект муниципального права // Конституционное и муниципальное право. – 2003. – № 5. – С. 17 – 20.

140. *Тарасов А.М.* Президентский контроль: теоретические и практические аспекты оценки его эффективности // Государство и право. – 2002. – № 11. – С. 54 – 64.

141. *Темченко В.* Функції держави із забезпечення прав людини у ринковій економіці // Право України. – 2003. – № 5. – С. 47 – 51.

142. *Товт М.М.* Визначення поняття національної меншини у міжнародно-правових документах і актах національних законодавств // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2002. – Вип. 15. – С. 494 – 502.

143. *Тодика О.* Категорія народовладдя в системі інших категорій конституційного права: співвідношення і взаємозв'язок // Вісник Академії правових наук України. – 2004. – № 2 (37). – С. 35 – 46.

144. *Тодика О.Ю.* Значення порівняльного правознавства для викладання курсу державного (конституційного) права зарубіжних країн // Проблеми вищої юридичної освіти: Тези доп. та наук повідом. наук.-метод. конф., Харків, 18 – 19 грудня 2001 р. / За ред. В.В. Комарова. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2002. – С. 124 – 126.

145. *Тодика Ю., Марцеляк О.* Інститут омбудсмена: світові моделі і досвід // Вісник Академії правових наук України. – 1998. – № 2 (13). – С. 57 – 66.

146. *Тодыка Ю.Н.* Конституция Украины: проблемы теории и практики. – Х.: Факт, 2000.

147. Федерализм: теория и история развития (сравнительно-правовой анализ): Учеб. Пособие / Отв. Ред. М.Н. Марченко. – М.: Юристъ, 2000.

148. Федоренко В. Юридична сила референдумів, плебісцитів // Віче. – 2000. – № 8. – С. 57 – 68.

149. Хабибулин А.Г., Рахимов Р.А. Государственная идентичность как элемент правового статуса личности // Государство и право. – 2000. – № 5. – С. 5 – 11.

150. Харитонова Н.Н. Функции органов конституционного контроля // Конституционное и муниципальное право. – 2003. – № 5. – С. 43 – 48.

151. Чиркин В.Е. Конституционные проблемы власти народа // Государство и право. – 2004. – № 9. – С. 5 – 12.

152. Чиркин В.Е. О публичной власти (Постановка проблемы) // Государство и право. – 2003. – № 10. – С. 8 – 15.

153. Чиркин В.Е. О сущности субъекта федерации: традиции и реалии // Государство и право. – 2003. – № 7. – С. 5 – 9.

154. Чиркин В.Е. Общечеловеческие ценности и государство // Государство и право. – 2002. – № 2. – С. 5–13.

155. Чиркин В.Е. Территориальный коллектив и власть народа // Конституционное и муниципальное право. – 2004. – № 2. – С. 7 – 11.

156. Шаповал В. Безпосередня демократія і представницька демократія у взаємозв'язках // Право України. – 2004. № 8. – С. 8 – 12.

157. Шаповал В. Конституційна категорія соціальної держави // Право України. – 2004. – № 5. – С.14 – 19.

158. Шаповал В. Парламент як орган народного представництва // Віче. – 1999. – № 5. – С. 3 – 10.

159. Шаповал В. Перспективи розвитку науки конституційного права в Україні // Право України. – 1996. – № 9. – С. 49 – 52.

160. Шаповал В. Сутнісні характеристики місцевого самоврядування // Право України. – 2002. – № 3. – С. 48 – 54.

161. Шаповал В. Феномен державного органу (органу держави) або органу державної влади: теоретико-правовий і конституційний аспекти // Право України. – 2003. – № 8. – С. 25 – 29.

162. Шаповал В., Журавльова Г. Феномен парламенту. Спроба наукового тлумачення дефініції // Віче. – 2000. – № 2. – С. 12–17.

163. Шаповал В.В. Особливості конституційної правосуб'єктності // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2001. – Вип. 13. – С. 99 – 103.

164. Шевчук С. Основи конституційної юриспруденції. – Х.: Консум, 2002.

165. Шипілов Л. До юридичного розуміння легітимізації влади // Вісник Академії правових наук України – 2003. – № 1 (32). – С. 185 – 193.

166. Шувльженко Ю.Л. О понятии “правовая охрана конституции” // Государство и право. – 2002. – № 7. – С. 5 – 12.

167. Энтин Л.М. Разделение властей: Опыт современных государств. – М., 1995.

168. *Якубенко В.М.* Соціальна держава чи правова? // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2002. – Вип. 18. – С. 50 – 56.

169. *Янюк Н.* Принцип політичного нейтралітету в діяльності посадових осіб // Право України. – 2000. – № 12. – С. 62 – 64.

170. *Ясюк В.М.* Правові проблеми діяльності двопалатних парламентів у контексті запровадження результатів всеукраїнського референдуму // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2001. – Вип. 13. – С. 151 – 153.

171. *Ясюк В.М.* Системи парламентського правління: питання класифікації в політико-правовій концепції Джованні Сарторі // Держава і права: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2002. – Вип. 15. – С. 585 – 592.